EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 4. oktoobril 1972

Nr. 76 (3764) 14. aastakäik

Enesepõletajad tembeldati vaimuhaigeiks

Samal ajal kui teated tulevad Vilniuses alanud protsessist Kaunases toimunud rahutuste tegelaste üle, saabus, läände järjekordne vene põrandaalune "Kroonika", mis annab uusi üksikasju Leedu sündmustest. Möh. Kamsukase tänaval süütas enda põlema 62-aastane tööline Zalitshkauskas. Katse ebaõnnestus ja mees viibib praegu arreteerituna vene sõjaväehaiglas ravimas oma raskeid põletushaavu. Selgub edasi, et leedu üliõpilased on demonstratiivselt käitunud Vilniuses toimunud leedulaste-venelaste korvpallimatshil, vilistades venelasedvälja ka karjudes hurraa iga kord, kui pall langes vene korvi.

Võim oli publiku sekka saatnud arvukalt erariides miilitsamehi ja KGB agente, kes hüüdjaid ja vilistajaid asunud arreteerima. Arreteeritud ka need, kes Vene hümni mängimise ajal püsti ei tõusnud. Ära viidud kokku 150 isiku ümber.

Tulemuseks olnud, et arreteeritud üliõpilasi ei lastud enam üli-koolis eksamitele ja keskkoolide lõpetajaile keelduti lõputunnistuste andmisest.

Võistluste viimastel päevadel olnud pealtvaatajate tribüünid enamikus tühjad. Pääsmete ostjaid pole olnud. Neid hakatud jagama tasuta tehastes, kuid kindla nimekirja järele, milline enne KGB poolt kontrollitud. Jaotatud neid seal, kus tööliskonna enamus venelased.

"Kroonika" kirjeldades vene võimude vastuaktsioone Kaunase enesepõletamistele järgnenud rahutuste puhul, märgib et enesepletajad maeti KGB poolt salajastesse haudadesse, et leedulased neid üles ei leiaks.

Edasi reageeritud enesepõletaja Kalanta vanemate kirja avaldamisega Kaunase ajalehes fotokoopias.

Selles märgitakse, et perekonda poja endamõrvaga tabanud suur õnnetus on vanematele toonud kaasa palju muret. Vastutustundetud elemen-

Järg. lhk. 7.

Komitee E. Majja

Eesti Majja asumiseks sõlmis lepingu Eesti Komitee, kes senisest asukohast Drottninggatanil lahkub koos Eesti Rahvusfondi, Eesti Abi ja Õpperaamatute fondiga 1. novembril. Ruumid on kolmandal korrusel.

Läbirääkimisi on Eesti Majja asumiseks olnud ka REE-ga, milline asub Gärdetil Sandhamnsgatanil. Eesti Majja kolib ka Balti Humanistlik Ühing, mille büroo asus senini Arsenalsgatanil .Kolmandal korrusel on praegu käimas ümberehitius.

Auliikmeid ETS Löuna-Rootsi osakonna 25.a juubelil. Vasakult professorid Villem Koern, Per Wieselgren ja Julius Mägiste. Professorid Edgar Kant ja Nikolai Roots ei olnud haiguse tõttu kohal. (Foto Reinbach).

TEAD. SELTSILE LÖUNA-ROOTSIS VIIS AULIIGET

LUND (EPL). — Eesti Teadusliku Selisi (ETS) Löuna-Rootsi Osakonna tegevuse 25. aastapäeva tähistati Lundis 24. sept. piduliku aktsuse, ühiseine ja kirjandusliku sümpoosiumiga. Kõigist üritustest oli osavõtt rohkearvuline ja neid kroonis täielik kordaminek. Osakonna auliikmeteks valiti Löuna-Rootsis asuvad E. V. Tartu ülikooli professorid Edgar Kant, Villem Koern, Julius Mägiste, Nikolai Rootsi ja Per Wieselgren. Tehti teatavaks Osakonna juurde prof. Edgar Kanti nimelise fondi loomineent H. Salu, mag. phil. A. Mägi ja seks. Kirjandusliku sümpoosiumil esinesid ettekannetega kirjanikud dotsna tegevuse arendamiseks ja elustam-i mag. phil. B. Kangro. ETS-i Löuna-Rootsi Osakonna tegevust iseloomustab 25.a. kestel selle aktiivne ja tõusev tegevus. Sellest ja ettekannete koosolekutest hinnatakse osavõttu ca 4.000 inimesele.

Osakonna 25. a. pidustus toimus Grand Hotelli esinduslikes ruumes. Aktuse saalis kõnetooli kõrval laua taga võtsid aset Osakonna esimees dr. jur. Artur Taska, sekretär fil. lic. Tiit Kauri ja laekur fil. Dr. Olev Mathiesen. Saal täitus eesti akadeemilisest perest, kellede hulgas oli kaugemaltki tulnuid ja välismaalt.

Peale avasõnu Osakonna esimehelt A. Taskalt andis ta ülevaate Osakonna tegevusest veerandsajandi kestel:

ETS-i asutamist Rootsis põhjustes 1819. Tartus asutatud Õpetatud Eesti Seltsi teadusliku traditsiooni jatkamise vajadus. paguluses. See algas tegevust 1945 Stockholmis. Osakond kutsuti ellu 1947 Lundis. Asutamiskoosolekust 20. aprillil võtsid liikmeina osa: P. Arumaa, E. Bölau, B. Kangro, E. Kant, H. Kauri, A. Kurlents, H. Miller, J. Mägiste, L. Norviit, P. Wieselgren ja H. Vihvelin. Valiti ajutisse juhatusse esimehena Peeter Arumaa, sekretärina Hans Kauri ja laekurina Hugo Vihvelin. Osakonna üldkoosolek kinnitas Osa-

Järg. lhk. 7.

Dr. jur. Artur Taska, ETS Löuna-Rootsi osak. esimees aktust avamas. Vasakul laekur fil. dr. Olev Mathiesen ja sekretär fil. lic. Tiit Kauri. (Foto Reinbach).

J. Nõmmiku juubeli näitus

Stockholmi Eesti Majas avati laupäeval erakordselt rohkearvulise publiku juuresolekul prof. Armin Tuulse poolt kunstnik Juhan Nõmmiku 70-a. juubeli näitus, millele järgnes juubilari austamine. Kohal oli arvukalt ka juubilari kolleege-kunstnikke. Teostati rohkeid oste.

Juubelinäitus 17 õli ja temera segatehnikas maali ning akvarelle ja joonistusi, on avatud kuni 16. oktoobrini (esmaspäevast reedeni kl. 17—17-ni, laupäevadel kl. 12—15-ni).

Eesti Akadeemia Arhiiv
Eep 205

EPL *4. oktoobril 1972*

SAATUSLIK OTSUS

Et rahvahääletuse tee ei ole kõige sobivam tee küsimustes, mis on komplitseeritud ja keerulised, seega laiadele massidele raskestiselgitatavad, selgus selgeimalt äsjasest rahvahäältelusest Norras Euroopa ühinsturu asjas . Mõjutatuna ägedast vasakäärmuslastest juhitud kampaaniast, kus apelleeriti sageli valeargumentidega norralaste eneseuhkusele ja rahvuslikele tunnetele, otsustas norra rahva enamus oma saatuse vähemalt paljudeks aastateks.

Riik, milline möödunud sõja valusatest kogemustest õppust saanult, truult on töötanud koos läänerliikide liiduga oma kaitse organiseerimisel, kuuludes NATO-sse, pööras äkki samadele läänerriikidele. kaasa arvatud lähim sõjaaegne abistaja Inglismaa, selja majandusja poliitilistes küsimustes, otsustades Rootsi eeskujul eemale jäädа EEC-st, Euroopa ühisturust ja sellega seoses olevast arengust ühinenud Euroopa suunas.

Rööm on muidugi kõige suurem kommunistlikes ringkondades, kes agitatsiooni teostasid vastavalt Moskva soovidele, kelle eesmärgiks on juba aastaid olnud Norra eemaldamine läänerriikidest ja NATO-st. kuna see maa kuulub sellesse strateegilisse piirkonda, kus venelased agaraimalt on üles ehitamas oma sõjalist jõudu. Loomulikult ei ole läänerriikide baasid ja kaitse Norras nendele meeltmööda kui takistus tulevastele agressioonikavadele. Moskva-liini võit Euroopa koostöö-küsimuses muidugi ei puuduta vormiliselt Norra kuuluvust NATO-sse, kuid on siiski nõrgendav selle maa läänesidemete intiimsusele. seega mõjudes N. Liidule kasulikult.

Eriti aga veel, kui arvestada tekkinud kaootilist poliitilist olukorda, kus rahvas on osutanud umbusaldust mitte ainult oma valitsusele ja poliitikutele, vaid ka rahvaesindusele, ametiühingutele, suurtele erakondadele jne. Otsingutes, mida panna kokkuvarisenud majandusplaanide asemele, võivad kõne alla tulla rohkem kui varem sondeerimised sidemeteks idariikidega, kuigi võib kuskuda, et läänerriigid oma huvides Norrat päriselt hätta ei jäta ja annavad sellele maale umbes Rootsi-taolise kaubalepingu.

See leping aga võib Norrale olla kahjulikum veel kui Rootsile, seoses selle maa majandusliku struktuuriga, kus mõeldavad eksportkaubad kuuluvad just nendesse liikidesse, mida EEC tollivabaduse alla ei taha nii kergesti arvestada;

Norra rahvas on rahvahääletusega oma majanduslikud perspektiivid seadnud tugeva küsimärgi alla ja võib arvata, et mitte kauges tulevikus tänane vastuhääletaja omal nahal tunda saab oma seisukoha praktilisi resultaate. Tuleb meeles pidada, et vastuhääletuskampaania poolel ei ole mingeid kavasid, kuidas riigi majandust uues olukorras edasi ajada. Olukorras, kus on loobutud otsesest koostööst oma eksportsaaduste ostjatega, kellele tekkivad tollid ja kitsendused võivad olla ahvatluseks otsida uusi partnereid mujalt.

Miks Norra sotsialistlik valitsus riskis kaosega, jääb arusaamatuks selle taustal, et EEC-liinil oli parlamendis peaaegu absoluutne enamus. Peaminister Bratteli nõrkuseks oli aga osaline vastuseis oma erakonnas, samuti äge kampaania väljaspool, millest ta nähtavasti uskus vabaneda võivat rahvahäältelusega ja sellega ühenduses tehtava objektiivse küsimuse valgustamisega. Näib aga, et demagoogilised argumendid ja hirmutused vastaspoolelt pesid ajusid suure efektiivsusega.

Ja nüüd ollakse situatsiooni ees, kus parlament on selgelt saanud "hundipassi" oma valijatelt, kuid ei saa vastavalt põhiseadusele siiski laiali minna. Suurim erakond, sotsiaaldemokraadid, on löödud ja peab eemale jäämа valitsusest. Demokraatlikest erakondadest on ainult tsentrumerakond, põllumehed, olnud konsekventsed EEC-vastases poliitikas ja üksmeelel, omades parlamendis aga ainult 20 kohta.

Nende ridadest õieti tekkiski praegune situatsioon, kuna eelmise kodanliku valitsuse peaminister Borten sinna kuuludes mängis kahekordset mängu ametlikult töötades ühisturuga liitumise kasuks, salaja aga andes selle vastastele usaldusliikke materjale — asjaolu, mis ilmsiks tulles sundis ta lahkuma. Loogiliselt peaks Borten nüüd vastutuse üle võtma ja moodustama valitsuse.

Kuna sotsialistid ja konservatiivid on teatanud, et nad koalitsiooni ei tule, siis tuleb moodustada vähemusvalitsus koos liberaalse venstrega, kus aga kaugeltki ei ole saavutatud üksmeelt erakonna liini osas. Teatavasti valdav enamus nendest, kes rahvahääletuse "võitsid" ei kuulu parlamendi ega kanna järelikult ka mingit vastutust tuleviku ees .Nii jääb Norra ilmselt halvatuks poliitiliselt kuni järgmiste parlamendivalimisteni, millised peavad selgitama maa edaspidise joone.

Vahepeal aga kasvavad mured, mis võivad tehtud otsuseid teise valgusse seada. Nii nagu juhtus Rootsis, kus rahvahääletus keelas vasakpoolselt liikluselt parempoolsele ülemineku, ent kus reform hilinenult siiski vajalikuks osutus ja ka toimus.

KLA

PIRAATLUS

N. Liidu mereväele kuuluv laev peatas rahvusvahelistes vetes Gotlandi ees automaatkahuritega ähvardades Taani traaleri "Windy Luck", kusjuures meeskond vägivaldselt läks laevale ja otsis selle läbi, et kätte saada paadiga üle piiri põgenenud meest.

Kuna taanlased olid põgeniku merel päästnud ja oma pardale võtnud — samuti rahvusvahelistes vetes — siis muidugi venelased said mehe kätte ja viisid minema, hoolimata, et nad selleba rikkusid kõige jämedamalt rahvusvahelist õigust ja sisuliselt toimisid tavaliste piraatidena. Et nad oma propageeritud "rahumerel" selliseid akte toime panevad on selgetavalt selleega, et vangistatud rahvastele teisepool Läänemeres. m.h. ka Baltikumis, ei tohi tekkida muljet, nagu oleks põgenemine üle mere teostatav.

Nad peavad teadma, et vene territoriaalvetest välja jõudmine ei tähenda veel pääsemist, sest mere peremeheks on venelased ja mitte keegi teine, kuigi rahvusvaheline õigus kõneleb mere vabadusest ka Läänemeres. Nende peremeheõigus tugineb terroriaktsioonidele ja ülivõimsale laevastikule. Protestid kõlavad kurtidele kõrvadele.

VÄLISKOMMENTAAR

KAIRO-MOSKVA TÜLITSEMINE

Kui Egiptuse president Sadat tänavu juulis otsustas 15 000 venelasest nõuandjat ja eksperti maalt välja saata, siis põhjendas ta seda Nõukogude juhtkonna keeldumisega anda Egiptusele "ofensiivseid relvi", millede abil oleks võimalik Iisraeli poolt okupeeritud maad tagasi võita.

Nüüd on rahvusvaheliselt kuulus asjatundja egiptuse küsimustes, ajakirjanik Fuad Mattar avaldanud Beirutis tähelepanuväärse raamatu, milles ta käsitleb N. Liidu ja Egiptuse vahekorda Nasseri ajast kuni tänapäevani. Araabia kriitikud, kes on jälginud vene-egiptuse konflikti väga lähedalt, peavad Mattari teost kõige informatoorsemaks ja üksikasjalikumaks aruandeks suvise suure kriisi kohta Lähis-Idas.

Sissejuhatuses märgib autor kõige pealt seda suurt rahutust, mis on valitsenud Kremlis seoses olukorra arenemisega Egiptuses pärast Nasseri surma kaks aastat tagasi. Edasi kirjeldab Mattar lähemalt nelja külaskäiku Moskvasse, mida Nasseri võimujärglane president Sadat ette võttis enne murrangut tänavu juulis.

Kõiki tähendatud külaskäike on iseloomustanud vastastikune kahtlustamine ja usalduse puudus, mis paratamatult mõjutas vene-egiptuse suhteid 1970 septembri lõpust saadik.

Kuid see polnud ainult, president Sadat, kes reisis Moskva vahet ja püüdis saada N. Liidult ofensiivseid relvi. Tänavu juunis, vaevalt üks kuu enne kriisi puhkemist külastas ka Egiptuse sõjaminister Sadak Nõukogude pealinna samasuguse eesmärgiga.

Enne reisile asumist on Sadek kokku kutsunud Egiptuse kõrgeima sõjaväelise juhtkonna ja kirjeldanud olukorda järgmiselt: Venelased pole andnud Egiptusele midagi olulisselt tähtsat. Nende abist ei piisa isegi Siinai vabastamiseks. Meil pole ühtki laskemoonavabrikut. Kui me alustaksime sõda Iisraeliga, siis jatkub laskemoonast ainult kümneks päevaks.

Nõukogud tahavad nüüd saada meilt luba, et ehitada baase Marsa Matruhis Vahemere rannikul ja Zaafranis Punase mere ääres. See on väga iseloomulik, arvas Sadek. Edasi löita rusikaga lauale ja andis vande, et nii kaua kui ta on sõjaministriks, ei võimalda ta kunagi Nõukogudele luua ühtki baasi Egiptuses. Kui venelased saavada ühe laevastikubaasi Marsa Matruhis ,seletas Sadek, ei loobu nad sellest iialgi. Kui meil on olnud raske üht väikest riiki nagu Iisrael välja tõrjuda Siinaist, kuidas saame me siis ära ajade üht suurriiki nagu Nõukogude Liit?

Moskva külastamiselt tagasi tullas möönis Sadek, et reis on olnud asjatu. Ta süüdistas ühtlasi Nõukogusid, et nad müüvad relvi Egiptusele mustaru hindadega. Nõnda on näiteks ühe vene tanki hinnaks olnud ümmarguselt pool miljoni krooni rohkem kui rahvusvahelisel turul üldiselt.

Sadek tegi täiendavalt teatavaks, et venelased on läbirääkimistel avaldanud soovi, et Egiptus saadaks oma lendureid Süüriasse sealsete lennuväelaste väljaõpetamiseks. Sadek pole sellega nõus olnud, sest see tähendaks lendurite arvu vähendamist egiptuse rindel. Ta jääb kindlalt seisukohale, et ükski egiptuse lendur ei pea lahkuma omalt maalt selleks, et teenida kuski mujal.

Fuad Mattari teost kokku võttes jääb mulje, et venelaste katse pidevaks kannakinnitamiseks Egiptuses oma sõjaväeliste baaise näol ebaõnnestus tänu egiptuse juhtide arusaamisele, et Nõukogude Liidu tagamõtteks on ennast sedaviisi suurvõimuna Lähis-Idas maksma panna. Kairo-Moskva tülitsemise peamiseks põhjuseks oli Egiptuse juhtide õigustatud kartus, et baaside loovutamine venelastele võib kujuneda saatuslikuks Egiptusele ja selle kaudu võibolla kogu Lähis-Idale.

Venelased omalt poolt on püüdnud hoolikalt varjata, et nende ümmarguselt viis aastat kestnud katsed ennast majanduslikult, sõjaväeliselt ja poliitiliselt Egiptuses maksma panna on ekslikult arvestatud. Avalikult seda muidugi ei tunnistata, tehes nägu, oleks koostöö Egiptusega kõigiti korras. Teisalt aga püüavad venelased samal ajal suurendada koostööd teiste araabia riikidega, nagu viimati Iraagiga. Moskvale on iga abinõu küllalt hea, et Lähis-Idas kuidagiviisi edasi jõuda.

A. K.

Teisel poolel

Moskva Kultuurisidemete asutuse eestikeelse propagandaorgani "Kodumaa" kaasandena tuli läände eesti põgenikkonnale väike inglis-keelne raamatuke "Modern Estonian Composers", milline tutvustab okup. kodumaa komponiste ja muusikaelu. Kuna Moskva on viimasel ajal erilise hoolega läänemaailmas levitanud ingliskeelset propagandat Eesti ja Baltikumi "õitsva elu ja kultuuri" kohta, siis äratab seekord tähelepanu vaid raamatukese saatmine põgenikele endile, ilmse kavatusega neid rakendada selle levitamisele väljaspoole, s.t. oma asukohamaade kodanikele.

Samuti äratab tähelepanu, et selle aktsiooni käsutusse on end autorina annud Rootsis elunev põgenikust muusikategelane Harri Olt, keda tutvustatakse raamatukese autorina ja kes teatavasti juba mõnda aega on teinud okupatsiooniajakirjandusele kaastööd.

Millegipärast ei ole pectud kohaseks kasutada raudeesriidetaguseid asjatundjaid ega kirjastatud väljaannet normaalses korras kirjastuse kaudu — põgenik autorina peab siin mängima erilist rolli välismaailmale allakriipsutamiseks, et läänes asuv eestlus on vaimustuses okupatsioonirezhiimi kultuuripoliitikast ja et nad aktsepteerivad status quo (raamatus tutvustab autor kõigepealt "Eesti Nõukogude Sotsialistlikku Vabariiki" ja märgib põgusalt, et "aastal 1940 muutus Eesti Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks ja ühines N. Liiduga". Kuidas, seda muidugi ei puudutata).

Ei ole ime, kui sealpool raudeesriiet nüüd ka venekeelne ajakirjanduse autorile kiitust jagab, ilmses lootuses, et teda veelgi rohkem saab rakendada oma sihtide ja poliitika huvides. Sest kuigi autor tegeleb vaid ühe kultuurialaga, s.o. muusikaga ja muusikutega ja keegi põhimõtteliselt ei eita, et ka kodumaal asuvaid loovaid inimesi tuleb tutvustada kui eesti ja mitte kui vene kultuuri esindajaid, siis ometi on autor end asetanud okupatsioonivõimu mõjutamispropaganda teenistusse, mis töötab kaudsete vahenditega pagulaste ja välismaa mõjustamiseks nõukogudesõbralikkuse suunas.

Väga oluline on, kus keegi oma töid avaldab, kas siin-või sealpool eesriiet. Sealpool nimelt avaldatakse ainult rezhiimi arvates kasulikke ja rezhiimile aktsepteeritavate inimeste töid. Sega kus keegi kirjutab, see näitab, kuhu autor kuulub.

Eesti küsimusvõistlus 12. okt. Eesti Majas

Mitmeaastase vahe aja järele toimub uus avalik küsimusvõistlus eestlaskonnale Stockholmis laupäeval ,14 oktoobril. See leiab aset Eesti Majas, Wallingatan 34. Nagu varematelgi kordadel, püütakse ka sel võistlusel rõhku panna sellele, et üritusе kava ja küsimused oleks võimalikult mitmekesised ja huvipakkuvad kõigile.

Küsimusvõistluse tegelaskond on ka seekord rohkearvuline ja seal esineb meie tuntumai d nimesid. Võistlejaid on kuus: kirjanik Arvo Mägi, teaatritegelane ja publitsist Ed. Reining, toimetaja ja mälestusteoste autor Jüri Remmelgas, lektor Meemo Mäelo ja noorema generatsiooni esindajad Andres Käärik ja Hillar Loor. Mitmed neist tegelastest on osa võtnud varematest küsimusvõistlustest, mida Eesti Rahvuslik Liit korraldanud ja selle tagajärjel on teada, et nende teadmised on väga impõneerivad ning tasavägised. Huvitav on võistlejate koosseis ka sellepoolest, et selles on esindatud nii meie vanem, keskmine kui ka noorem generatsioon.

Eelnimetatud võistlejatest moodustatakse võistluseks kaks meeskonda, kusjuures koostamine toimub sellis-elt, et mõlemad meeskonnad oleks võimalikult tasavägised.

Osavõtuks võistluse kohtunikkude kolleegiumist on nõusoleku andnud pangadirektor Rud. Jalakas ,peatoimetaja Joh. Kokla ja professor G. Ränk. Nemad on seda ülesannet täitnud ka varemalt, viimati 1969 aastal. Olgu märgitud, et tegelased, kelle poole on pöördutud ettepanekuga kaasatöötamiseks või esinemiseks või esinemiseks võistlustel, on reeglipäraselt alati selleks oma nõusoleku annud. See näitab, et küsimusvõistluste idee on meie seltskonnas üldist ja sooja poolehoidu leidnud. Seda kinnitab ka "Eesti Päevalehe" kirjeldus 1969 a. pealkirja all "Publik elas kaasa elavale küsimusvõistlusele" ja kus leht märgib: "Harva oleme võinud märkida nii suurt huvi ja publiku tungi Eesti Majas kui seekord. Eesti Maja tundus väiksena, kaks suurt tuba oli tihedasti täis, osa publikut istes esiku sja jälgis läbi lahtise ükse võistlusi. Mõned pidid seisma püstigi, kuigi istumiseks mobiliseeriti kõik sobivad riistapuud."

Kava osas eelseisval võistlusel tuleks veel märkida, et huvitavaks ja teataval määral uudseks töötab kujuneda ka muusikaline osa.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Araablaste olümpiakangelased. Eesti karikaturist Edmund Valtman kommenteerib USA The Hartford Timesis möödunud olümpiaadi veriseid sündmusi ja Araabia riikide hoiakut, kus mõrvareid peetakse araabia rahvaste olümpiakangelasiks sportlaste puudumisel . . .

Rootsi huvitatud vene gaasist
Torustik maksaks 2 miljardit

Rootsi on huvitatud vene maagaasist, mida vastava lepingu sõlmimise puhul hakatakse suunama üle Soome Rootsi. Gaasiküsimus seisab muuseas ka tööstusministri Rune Johanssoni programmis esikohal, kui ta oktoobri lõpus külastab Moskvat .Kui Rootsi ja N.Liit jõuavad gaasi suhtes kokkuleppele, ehitatakse torustik Soomest Rootsi üle Ahvenamaa, kusjuures see maksaks umbes üks miljard krooni. Sama palju läheksid maksma juhtmed, mis ehitatakse Stockholmist Malmösse ja Göteborgi.

70-ndate aastate lõpus tarbiks Rootsi umbes 10 miljradit kuupmeetrit gaasi aastas, mis moodustaks umbes 10 protsenti totaalsest energiavajadusest.

Gaasiärist on huvitatud ka N.Liit, ütlevad Rootsi majandusekspердid, kuna selle eest saadakse välisvaluutat, mis omakorda võimaldab kiiremas tempos välja ehitada N. Liidu enda gaasijuhtmeid. Gaasieksport kujuneks niiöelda kombinatsiooniäriks, kusjuures häid turustamisvõimalusi leiaks ka Rootsi torudetehas Gränges.

Muidugi kaalutakse enne lõplikku tehingut hoolega, kas gaasi on võimalik saada hinna eest, mis suudaks võistleda tavaliste kütteõlidega.Peale N. Liidu gaasi on Rootsi huvitatud ka gaasist, mida toodavad Põhjameres paiknevad õliväljad. Inglismaa näiteks ehitab praegu gaasitorustikku, mis paikneb merepõhjas kusjuures protseduur tehniliselt on täiesti läbiviidav.

60-ndatel aastatel tehti Siberis tohutuid gaasileide, mis ületavad kaugelt Ukrainas paiknevad leiukohad. Maailmas teadaolevate gaasivarude suurus on 45 000 miljardit kuupmeetrit ja sellest asub vähemalt 27 protsenti N. Liidus. Totaalne gaasitarbimine oli aastal 1970 umbes tuhat miljardit kuupmeetrit.

Kuigi gaasitarbimine on ka N.Liidus kiirelt tõusnud, on sääl ikkagi niivõrd palju gaasi, et seda saab eksporteerida läände. Näiteks on sõlmitud kokkulepe Soomega, mille kohaselt praegu ehitatakse Leningradist 150 km pikkust juhet. Soome hakkab saama vene gaasi 1974.

Rootsi osas jääks üle juhtmete pikendamine Soomest üle Ahvenemaa ja otse välja Stockholmi piirkonda. Säält edasi kulgeksid gaasitorustikud Malmö ja Göteborgi regioonidesse. Arvestuste kohaselt maksas umbes tuhande kilomeetri pikkune sisemaa juhe umbes miljard krooni.

Tööstusminister Rune Johanssoni visiit Moskvasse toimub vastavalt lepingule Rootsi ja N. Liidu valitsuste vahel 1970, s.t. leping käsitles vastastikkust majanduslikku ja tehnilist-teaduslikku koostööd. Siis jõuti muuhulgas kokkuleppele, et vastavad delegatsioonid kohtuvad kord aastas, vaheldumisi Stockholmis ja Moskvas.

Viimane kohtumine toimus möödunud aasta novembris Stockholmis, nüüd on Rootsi käes kord sõita N. Liitu Läbirääkimiste juhiks N. Liidu poolel on välisministri abi M. Kuzmin. (EPL/JA).

EIRE istungjärk vaatamata toetuse äralangemisele

Ühtaegselt UN-i täiskogu kokkuastumisega selle maailmaorganisatsiooni peakorteris, New Yorgis, astus kokku oma 19. istungjärguks ka Euroopa Ikestatud Rahvaste Esinduskogu (EIRE).Nende täiskogu avakoosolek toimus vaid sadakond sammu UN-i peakorterist asuvas Carnegie Endowment Internatsional Centeris, 46. tänavas. Väike UN, nagu EIRE-t sageli nimetatakse, jatkab oma tegevust endise intensiivsusega, vaatamata aasta algul esinenud tema tööd mittesoodustavaile tegureile ja osaks saanud teotuste äralangemisele.

Koosoleku, millele oli kogunenud kuulajaid arvukamalt kui mitmel varemal aastal, kellede seas võis näha diplomaatkonnast ka E.V. konsulit A. Linkhorsti ja Leedu peakonsulit A. Simutist. ÜEKN esimeest A. Andersoni, Mall Jürmat ja Balti Nõukogust ja teisi poliitilisel alal töötavate organisatsioonide esindajaid ning liikmeid kolmest Balti rahvast, avas sissejuhatava sõnavõtuga ja tervitusega täiskogu delegaatidele senine esimees S. Korbonski (Poola).

Tema jägi koosoleku juhatajaks ja valiti ka üksmeelselt tagasi hiljem toimunud valimistel EIRE esimeheks. Samuti valiti tagasi abiesimees V. Sidzikauskas (Leedu) ja peasekretär Godomski. Eestipoolseks juhatusliikmeks on mag. L. Vahter, kes on EIRE-s ka eesti delegatsiooni esimeheks.

Külaliskõnelejana esines koosolekul Ikestatud Rahvaste Ameerika Sõprade Organisatsiooni esimees C. Emmet. Ta puudutas oma kõnes lähemalt neid sisemisi raskusi, mis esinevad N. Vene rezhiimivastaste nähetena ja liikumistena. taotledes inimõiguste maksvuselepääsu ja vabadusi, mis kommunistlik diktatuurirezhiim oma türanniaga hävitanud.

Ta puudutas ka Lääne,eriti USA käitumist N. Venega, hoiatades liigsete järeleandmiste ja vastutulemiste eest, millega sealset terrorirezhiimi vaid tugevdatakse. Sellega puudutas ta eriti kaubanduslike suhete arendamist.

Esimesi kõnelejaid koosolekul oli L. Vahter, kes käsitas satelliitriikide valede esinduste eksisteerimist UN-is ja Eesti, Läti ning Leedu suveräänsete õiguste usurpeerimist N. Vene poolt samas, kus neil kolmel riigil puudub esindus, milliseid asendab omavoliliselt N. Vene delegatsioon.

Täiskogu võttis vastu L. Vahteri ettepanekul sellekohase protestiresolutsiooni, mis edasi saadetakse UN-ile.

Tshehhoslovakkia olukorrast Vene okupatsiooni all, millest äsja möödus 4 aastat, kõneles M. Kvetko. V. Sidzikauskas käsitas põhjalikult Leedus aset leidnud meeleavaldusi ja proteste N. Vene okupatsiooni vastu.

Mõlemad esitasid omapoolsed kokkuvõtted resolutsioonidena, mis leidsid üksmeelse vastuvõtu ja saadetakse edasi nii UN-ile kui ka teistesse vastavatesse asutustesse.

Pikemalt kõneles tänapäeva rahvusvaheliste olukordade arengust ja ikestatud rahvaste olukorrast S.Korbonski.

Tema seisukoht oli. et EIRE)l tuleb nõuda Ida-Euroopa küsimuste päevakorda võtmist sellel konverentsil. EIRE asubki sellekohaste eeltöödele ühes vajaliku selgitusmaterjali koostamisega.

Eesti Päevade VÄRVIFILM oktoobrikuus

Ülemaailmset Eesti Päevade Rootsi toimkonnale on Peakomitee Torontost teatanud, et Kanada televisiooniilt tellitud värvifilm kokkutulekust saabub Rootsi hilinemisega oktoobrikuu jooksul.

Peakomitee sai kätte tellitud koopiad, kuid saatis need laboratooriumi tagasi kvaliteedivigade tõttu. Niipea kui uued koopiad saabuvad, saadetakse üks nendest edasi Rootsi. Vastavalt kokkuleppele tuleb värvikoopia eest maksta 5000 krooni. Saabuvat filmi ei tule ära vahetada mitmetes keskustes näidatud musivalgete filmidega. "Eesto-72" tuleb näitamisele üle Rootsi niipea, kui see saabub.

Kohalik elu

STOCKHOLM
Korvpall

Hooaja esimeses mängus, div. IV, võitis 1F Kalev Stockholmist Spånga meeskonda tagajärjega 59-46. Järgmine mäng toimub pühapäeval, 8. okt. kl. 10 Thorildsplanshallenis. Korvpalli treening toimub igal kolmapäeval kl. 20-22 Kärrtorpshallenis. Kõik noored korvpallihuvilised on teretulnud mängima.

STOCKHOLM
Eesti Fotoklubi

Stockholmi Eesti Fotoklubi järjekordne kokkutulek toimub kesknädalal, 4. okt. Eesti Majas algusega kell 19. Kavas on P. Kitsniku reisipildi seeria Kanadast ja Ameerikast.

Õhtu referent, kes osavõttis Eesti Päevadest Torontos ja hiljem tegi ulatusliku ringreisu läbi Ameerika mandri, esitab oma matka muljeid ja tähelepanekuid arvukate värvidiapositiivide näol.

Kõik fotosõbrad, ka mitteliikmed on teretulnud.

GÖTEBORG
Eesti Päevade filmiõhtu

EDU Lääne-Rootsi osakonna ja ER FGöteborgi osakonna korraldusel toimub Eesti Päevade filmiõhtu reedel 20. okt. kell 19.00 Folkets Hus A-saalis, samas kus toimus Lend Läände informatsioonikoosolek. Kavas on Kanada TV-s esitatud tunniajaline kroonikafilm Eesti Päevadest, samuti A. Hormi ja G. Peeti super-8 tehnikas värvifilmid Eesti Päevadest, ringsõitudest ja eestlaste elust Kanadas ja USA-s. Soovikorral võidakse esitada veel ka värvifilm eesti noorte seminarist sel kevadel Roomas ja Capris. Ruumide ja tehnilise kulude katteks on sissepääsuks neile filmiõhtutele 5:-, pensionäridele 3:-, õppivaile noortele tasuta.

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 694771 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

WACL-kongress:
Ikestatute õigused tulevad taastada!

Maailma Kommunismivastane Liit (World Anti-Communist League) kuues konverents peeti Mehhiko pealinnas Mexico Citys. Konverentsist võttis delegaatidena või vaatlejaina 0sa 400 esindaja 60 kommunismivastasest organisatsioonist üle maailma, nende hulgas rida tuntud avaliku elu tegelasi Ühendriikidest (kindral Thomas A. Lane, prof. D. N. Rowe, end kongressiliige Walter Judd j.t. Kanadat esindasid konverentsil parlamendiliige R R Thompson ja Kanada Vabadusnõukogu esindajad. Eestlaste osas võttis esmakordselt kommunismivastase maailmaliidu konverentsist osa Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu, kelle delegaat G Bruschmann Washingtonist esindas ka USA Eesti Rahvuskomiteed ja Kanada Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu. Tugevalt olid esindatud Ida-Aasia maad ja esindajaid oli ka mitmelt mailt Euroopast.

Konverents oma resolutsioonides võttis vastu rea põhimõttelisi seisukohti. Kokkuvõttes neis öeldakse:

Pidades silmas vabaduse jõudude kasvu, mis on end pühendanud rahvuste iseseisvuse, vabaduse ja rahu kaitseks kutsub konverents üles suuremale koostööle ja terviklikuks võitluses kommunismi vastu ning tsivilisatsiooni ja edu eest.

Konverents märkis kommunismivastaste jõudude erilist kasvu Lõuna-Ameerika maades ja andis oma täieliku toetuse Kuuba ja Tshiili rahvaste vabadusvõitlusele.

Mehhiko kommunismivastast liitu volitati lähema kuue kuu jooksul organiseerima Lõuna-Ameerika kommunismivastast liitu.

Kommunismi hädaohu probleemi käsitleti konverentsil ülemaailmses ulatuses ja hoiatati igasuguste kokkuleppeliste tendentside eest kommunistlike rezhiimidega. Kommunismi ja demokraatia vastuolu ei saa lahendada läbirääkimistega, sest kommunistlikud diktatuurid tahavad vallutada kogu maailma. Kõigil läbirääkimistel kommunistidega tuleb seada eeltingimuseks vabaduse taastamine kõigile kommunismi poolt ikestatud rahvastele koos neile inimeste põhiõiguste taastamisega.

Konverents avaldas oma täieliku toetuse rahvaste võitlusele Vene imperialismi ja kommunismi vastu.

Tuleb seista vastu sellele neutralismi ja patsifismi taktikale, millega kommunistid tahavad murda vabaduse rinnet. Konverents hindas tunnustavalt president Nixoni poliitikat Lõuna-Vietnami kaitseks ja toetas president Nguyen Van Thieu seisukohti, olla vastu kommunistidega koalitsioonivalitsuse loomisele.

Konverentsil tunti tõsist muret Lääne-Saksamaa poliitiliste tendentside pärast ,mis pidurdavad Saksamaa orienteerumist vaba maailma suunas. Konverents soovitas pingutuste tegemist julgeolekupoliitika ühtlustamiseks kogu Lääne-Euroopas. NATO vajab tugevndamist ja paremat koostööd vaba maailmaa teiste liitudega.

Edasi hoiatati konverentsi seisukohavõttudes kommunistlike maade majanduse puudujääkide katmise ja nende majandusliku toetamise eest. Nende poolt endale võetud kohustused jäävad täitmata ja vabade maade maksumaksjate kanda. Selle asemel tuleks kapitalistlike maade raba kasutada oma maade majanduslike j sotsiaalsete probleemide lahendamiseks.

On mõttetu kasutada vaba maailma ressursse nende heaks, kes jäävad inimliku vabaduse surmavaenlasiks.

Kommunismivastase maailmaliidu järgmine konverents otsustati pidada tuleval aastal Londonis.

Kuuendale kommunismivastase maailmaalidu konverentsile Mexico Citys saatis Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu pikema tervituskirja, milles informeeriti eestlaste vabadusvõitluslikust tegevusest. Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu saatis konverentsile tervitustelegrammi, soovides ülemaailmsele liidule parimat edu kommunismi vastu võitlemi-

Liiga palju viha? Vaidlus Viirlaidi romaani tõlke puhul

Toronto hommikuleht "Globe and Mail" arvustaja Don Coles on avaldanud arvustuse A. Viirlaidi romaani "Graves Without Crosses" (Ristideta hauad) kohta. Toome sellest olulisemaid väljavõtteid "Meie Elus" avaldatud tõlke järele.

Arvustaja ütleb, et romaan on tugevasti autobiograafiline. Selle kangelane Taavi Raudoja valmistab viimastel lehekülgedel kodumaalt lahkuma, "et rääkida vabale maailmale... ristideta haudadest", Eesti tummast agoonist heitluses tagasipöörduva traditsioonilise rõhujaga. Seda lugedes võib tunnetada lõputute vene armeede uuestiilmumist nagu luupainajat, kummitusliku ebavõrdse matshi kordumist või vendade Grimmi muinasjuttu, milles hiiglane ei jää kunagi ilmumata ega lapsi hävitamata".

"Selle loo tõlgenduses on vähe kunstipärasust, selles on liiga palju viha ja kadunud laste mälestused on liiga äsjased... Mõned lugejad võivad selle propaganda leida liigselt naiivse ja pealetükkiva.... See raamat on aga siiski järjekordne ning usutav lisa kirjandusele Vene läänеprovintside summutatud ülevõtmisest ja juhuslikku laadi hävitustööst. Viirlaiu vabadusvõitlejad ilmuvad lavale enam-vähem lühidalt, kuid enamikul juhtudel liiga sihilikult, esindades autori nördinud sihti. Nad poseerivad kangelaslikult või pateetiliselt idast tõusva brutaalse horisondi taustal; nad salasepitsevad ebarealistlikult ja võitlevad lootusetult; nad kannatavad välja oma naiste vägistamist ja laste surma, ja surevad siis ise või luituvad linalt Soome ja pagulusse."

Lõppeks arvustaja ütleb, et Viirlaidu teos meenutab paljusid pärast-sõjaaegseid teoseid, mis esile kerkinud kogu Vene läänepiiri pikkuses.

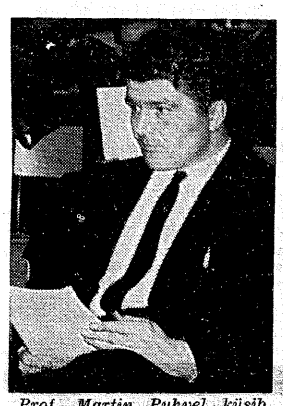
Need raamatud tähendavad, et riisutud Balti ja Ukraina rahvaste kampaania oma territooriumite vabastamiseks saab energiat rohkemast, kui natsionalismist, mille juured ulatuvad sügavamale kui rahvaluule ja nende kibestumised on generatsioonide pärandus."

MIS ON "LIIGA PALJU VIHA"?

Arvustajale vastab McGill'i ülikooli professor Martin Puhvel, kes märgib muuhulgas, et teda on jahmatanud arvustaja silmatorkavad väärmõistet ajalooliste faktide kohta. Raamat ei ole hoopiski mitte autobiograafiline, nagu arvustaja usub. Autoril pole peategelasega rohkem

"Ristideta hauad" autor Arved Viirlaid.

Prof. Martin Puhvel küsib arvustajalt: "Mis on liiga palju viha?"

ühist, kui et ta oli samasuguste sündmuste pealtnägija sõjaväelasena. Arvustaja leiab, et "seal on liiga palju viha ja kadunud laste mälestused on liiga äsjased". Kui raamatu peategelane jätab lapsed Eestisse maha — ühe surnuna, teise vanglasse — oli Viirlaid nende traagiliste sündmuste ajal 1944-1945 vallaline ja lastetu.

Kuid mis on "liiga palju viha"? Kelle vaatepunktiks? Käesoleval juhul nähtavasti arvustaja omast, sest kuidas võiksid varjamatu vallutus, allasurumine, mõrv, vägistamine,plinamine ja muud tolles raamatus kirjeldatud ebainimlikkused esile kutsuda "liiga palju viha" ohvirtes? Näib, et arvustaja lihtsalt keeldub aktsepteerimast kirjeldatud koledusi sündmuste realistliku peegeldusena või ehk tähendab ta suhtumine eestlastesse ja nende kaaskannatajatesse Vene vallutajate kätes arusaamise puudust või isegi kalkust?

M. Puhvel soovitab lõppeks arvustajal küsida kasvõi igalt baltlaselt, kes on näinud Vene okupatsiooni, kas Viirlaidi kirjelduses soveti metsikutest on midagi sürrealistlikku või legendaarset.

SIIT ja SEALT

● **Geoloogia magister Eric Arro, kes töötas ühe õlikompanii teenistuses Denveris, viidi kompanii poolt üle New Orleansi, kuhu ta juba elama asunud. Mag. E. Arro, kelle alaline elukoht enne USA-sse asumist oli Torontos, töötas õlliallikate uurimise alal enne seda Madagaskaril, kuhu oli lähetatud prantsuse keele valdajana. Sealt asus ta hiljem Denveri, võttes seal koos abikaasaga osa ka eestlaste omavahelisest seltskondlikust läbikäimisest.**

● **Los Altose linnas, Kalifornias laulatati 19. augustil keemiamag. Jaan Kannelaud ja fil.mag. Kaia Vaher. Laulatustalituse pidas õp. Karl Lipping San Franciscost. Mõlemad noored kuuluvad Republikaanide Kalifornia Eesti Klubi juhatusse, üks esimehena, teine sekretärina.**

● **Arhitekt SAAR Harry Eichorn on määratud K-Konsulti plaaniosakonna juhatajaks Stockholmi kontoris. Ta töötas varem firma Plankonsult AB juures.**

● **Lenna Saarekivi lendab 7. sept. New Yorgist kuu aega kestvale maailmareisile. Kaug-Idas on ta peamiseks sihiks sealse kunstiga tutvunemine.**

Diskussioon: Mis on EESTI käsitöö?

Mis on eesti käsitöö, küsib Eevi End andes üksikasjalise ülevaate Eestlaste Esinduse naisringi ülemaalisest käsitöönäitusest.

See on tõesti küsimus, mida tuleks diskuteerida arvestades ,et s ellisel näitusel on suur pedagoogiline tähtsus. Väljapandud tööd oleksid nagu musternäiteiks, kuidas eestipärast käsitööd tuleks kujundada.

Esmajoones kerkib küsimus, kas on kohane panna e e s t i käsitöönäitusele rootsi käsitöökursustel rootsi rakenduskunstnike kavandite järele valmistatud esemeid või Clara Waeveri komponeeritud ristpistetikandeid, mis Kopenhaagenist on üle maailma levinud taani käsitööd tutvustama — nii ilusad kui nad ka ei olekski?

Jäljendades mõnest praegu moeolevast käsitööesemest saadud ideed, mis on lansseeritud nädalalehtede kaudu nii Rootsis kui mujal, võime küll valmistada meeldivat, kuid mitte e e s t i algupäraga käsitööd.

Eesti käsitööks tuleks lugeda ainult

● **vanade eesti rahvapärast esemete reproduktsioone**

● **esemeid, mille kaunistamiseks on kasutatud rahvapäraseid motiive**

● **uusloomingut kas eesti rakendus-kunstnike kavandite järele või käsitöötegija enda kompositsioone.**

Eevi End väidab täiesti õieti, et samalaadseid tehnikaid ja motiive kui eesti vanavarad esineb teistegi rahvaste juures.

Traditsiooniliseks alg- ja alusmaterjaliks ürgajast peale on olnud peagu kõikjal koduvillane ja linane labases või toimses tehnikas. Nii telgedel kootud kui silmkoeliste esemete puhul löngade ristlemine kas võimaldab või takistab teatud laadi motiivide töötlemist. Sama võib öelda ka pilude ja tikandite kohta.

Naastukirjad ja stiliseeritud põimitud tähemotiivid vaipadel, diagonaalsed hambulised jooned ja rombilised kujundid vöökirjades j.m.s. on tavalised nii eesti kui näiteks skandinaaviapäritoluga rahvaloomingus. Esemete üldilme on aga sellegipoolest küllalt erinev vastavalt teatud maale tüüpiliseks saanud värvikombinatioonide, motiivide paigutuse või materjalivaliku tõttu.

Sellise analüüsi varal jõuame välja küsimuse juurde, mis oleks tänapäeval kõige olulisem silmas pidada eestiainelise käsitöö viljelemisel.

On täiesti mõistetav, et paljudele on väga südamelähedane luua eestipärast käsitööd — eriti olles võõrsil, kodukohast kaugel.

Meie rahvusliku pärimuse muutumatult säilitamise huvides peaks rohkem rõhutama vajadust vanadest eeskujudest täpsalt kinni pidada nii materjalis, tehnikas kui ka värvide valikus.

Ednastmõistetavalt püüame valmistada rahvariideid etnograafilise täpsusega. Sama pieteeditundega tuleks jäljendada meie rikkalikku kindaja sukakirjade pärandit. Seda ongi teinud väga heade tulemustega näiteks pr. S. Kolk Kanadas, kus osa tema suurest eesti kinnaste kogust oli Ülemaailmsete Eesti Päevade puhul asetleidnud käsitöönäitusel Toronto Kuninglikus Ontaario Muuseumis välja pandud.

Mitmes ajakirja "Triinu" 'numbris 196 6ja -67 andis pr. E. Kägi põhjaliku ülevaate ühes paljude fotode ja detailjoonistega meie tüüpilisemate rahvavaipade — söidu- ja vooditekkide kirjamisviisidest. Loodetavasti pole see väärtuslik materjal jäänud ainult "Triinu" kaante vahele vaid innustanud järele tegema.

Kõrvuti selliste vanade originaalide täpsete jäljenditega, mis eesti rahvapärast käsitööd kõige paremal viisil säilitada ja tutvustada aitavad, on vajadus kasutada eestilisi motiive ka uusloomingus. See paneb aga tegija maitsele ja võimetele väga suuri nõudeid.

Kasutades üksikuid elemente, näiteks vöö- ja kindakirju, neid teises tehnikas ja värvis esitades kui originaalil, pole tagajärg alati mitte kõige parem. Läheb kaotsi just see, mis vastaval esemel oli tüüpiliselt eestipärane.

Selle väite näitlikuks tegemiseks vaadatagu praegusel käsitöönäitusel esitatud rüijuvaipa vöökirja mustris. Rüijutehnikale, mis võimaldab pehmeid kontuure ja meleeritud toone, on vööras vöökirja rangelt teomeetriline kiri ja puhtad värvid. Kahe elemendi kordamisest tulenev rütm on kadunud. Ülisuureks paisutatud muster teeb vöökirja kui niisuguse vaevalt äratuntavaks.

Üldiselt õnnestub alati paremini selline ümberkujundamine, kus algupärane motiiv jääb võimalikult puhtalt alles nii proportsiooni, materjali- kui värvivaliku suhtes.

Meil on terve rida vanemaid ja nooremaid tekstiilkunstnikke — kas ei saaks nemad appi tulla nii nõuande kui kavanditega? Viia eesti käsitöö tõesti heale tasemele on ju meie kõikide südameasjaks.

MARET AULE

ILMAR vestleb: SEPTEMBRIPÄEVAD

Inimestele on antud suurepärase omadusena võime suuta unustada ebameeldivad sündmused eriti siis, kui hiljem on saadud üles ehitada uus elu normaalses miljöös ja teatava eduga. Sedasama olen võinud tähele panna ka eestlaste juures, kes pärast 1944. aasta põgenemist läände on loonud omale uued kodud ning paljudel juhtudel suutnud ajada tugevad juured võõrasse mulda.

Paraku on hakatud unustama isegi seda, miks omal ajal üldse ohtlik põgenikutee ette võeti. Sellepärast on üllatav nüüd äkki lugeda rootsi ajalehest, missuguse situatsiooni ette oli kogu eesti rahvas asetatud septembripäevadel 1944. Filipstads Tidning pühendas nimelt oma 23. septembri numbris terve lehekülje eesti abielupaarile, kes on saavutanud suure lugupidamise rootsi naabrite hulgas ning olnud oma visaduse ja töökusega hinnatud ühiskonnaliikmeteks.

Juttu on Gustav Nõmtakust, kes juba 1947. aastal sattus Värmlandi Långbani metsainstruktori kohale ja on jäänud sinna elama tänaseni, kuigi ametikohad ja tööülesanded vahetevahel muutusid. Praegu on ta kogu Filipstadi ümbruses tuntud asjatundliku aednikuna. Aiandusega alustas ta juba 1950. aastal muu töö kõrval ning pühendus sellele täielikult alles neli aastat tagasi.

Kuid rootsi lehe kaastööline jagab rohkesti kiitust ka Gustavi abikaasale Luulele, kelle abi ja töökus on tähendanud palju ettevõtte edukusele.

Eraldi artiklis kirjeldatakse sõjaaegseid sündmusi Eestis ning dramaatilisi põgenemisi üle Läänemere. Leht kirjutab muu hulgas:

Esimese Maailmasõja lõpul, 1918. aastal, kuulutati Eesti iseseisvaks riigiks. Kuid see iseseisvus sai ainult 21 aastat vanaks. Oma asendi tõttu tõmmati Eesti juba Teise Maailmasõja alguses suurpoliitilisse huvisfääri. Samal ajal kui Poola jagati, valgusid Eestisse nõukogude sõjaväeosad. 1941. aastal langes maa sakslaste valdusse. Eesti rahvas, kes paarikümne aasta eest oli pannud aluse uuele vabariigile, ei sallinud kümbagi anastajat. Selletõttu olid ka paljud sunnitud ette võtma ohtlikke pagemisretki. Selle tagapõhja valguses annab Filipstads Tidning põhjaliku ülevaate Gustav Nõmtaki põgenemisest, mis töi ta Paldiskist üle Haapsalu, Riguldi ja Ahvenamaa Öregrundi. Sellest kirjeldusest selgub mõndagi abivalmidusest, mida põgenevad eestlased osutasid üksteisele, aga teisest küljest ka saagiahnust, mida demonstreeris üks Ahvanemaa puksiiri kapten, nõudes vajalike teenete eest väljapressimiskorras põgenikelt raha ja väärtusju.

Rootsi lehelugejaile oli Gustav Nõmtaki lugu kindlasti põnevaks artikliks. Sel oli peale selle ka oma ideeline väärtus, kuna tuletati ju jällegi meelde Balti riikide poliitilist traagikat, asjaolu, mis ikka harvemini esineb rootsi nn. "Massmeedias". Ja mõnele eesti lugejale tuletas see kindlasti meelde, et ah jaa, see oli ju kunagi septembris, kui Paldiski reidilt sai vaadatud, kuidas sadamasillad õhku lendasid ja nõukogude tankide kahuritorud mere poole tuld süütama hakkasid.

Ajaleht piirdubki tolleaegse traagikaga ning konstateerib rahuloluga, et need tolleaegsed põgenikud on osutunud tublideks inimesteks, keda tuleb respekteerida. Ridade vahelt võib ka mõista, et Rootsi südametunnistus on kõigiti puhas: silt said Teise Maailmasõja ohvrid kõigekülgset abi ja tuge. Kaugemale ei minda.

See meenutus 1944, aasta septembripäevadest äratas mõningaid mõtteid, mis eestlaste keskel sageli on kõneainet tekitanud: nimelt põgenemise põhjuste kohta. Kiredcrikastel esimestel põgenikeaastatel tõsteti üles mitmesuguseid süüdistusi ja vastusüüdistusi omavahelistel koosolekutel ja isegi meie emakeelses ajakirjanduses: kes põgenes sakslastega koostöö pärast, kes isamaa au päästmise eesmärgil, kes jõukogumiseks, et vaenlast maalt jälle välja lüüa. Kuid ei mäleta, et keegi oleks ütelnud, et ta põgenes hirmu pärast. Rootsi ajakirjanduses on aga alati põgenemist üle Läänemere motiveeritud hirmuga, enamail juhtumeil hirmuga natside ees, mõnikord on ka tõepoolest selgesti välja ütelduid, et kardeti kommunistlikku terrorit.

Nüüd, 28 aastat hiljem, on tunne, et tõesti palju kaasmaalasi põgenes läände hirmu pärast, sest kuidas teisiti oleks nendel, kes oma suvepuhkuste ajal sõidavad ikkagi veel nõukogude ikkes olevasse Eestisse, muidu võimalik ütelda, et "ega see asi seal enam nii hull ei ole. Lausa maha ei löö sind seal enam keegi." Nii saab ütelda ainult inimene, kes kartis kere peale saada ja laskis jalga ainult sellel põhjusel. Ometi tahaks uskuda, et suur enamus põgenikest jättis oma kodumaa idealistlel põhjustel ega ole tänagi kaotanud usku Eesti vabanemisse vööraste survest ning enneköike Moskva diktaadist.

Tallinna etikukivid uues monograafias

Uue uurimusena Tallinna arhitektuuri- ja kunstiajaloo kohta ilmus kunstiteaduste kandidaadi H. Üpruse monograafia "Tallinna etikukivid" Leksikonid näitavad, et etik on tänaväärse hoone ees asetsev terrassitaoline moodustis või elamu ette ehitatud istekoht tänavale eenduval trepil. Ajapikku etiku mõiste laienes igagusustele trepimoodustistele elamu ees, kuid ka siis seostati see ikkagi pinkide olemasoluga. Üldse tähendas elamuesise terrassi kasutusele võtmine ruumi avardamist väljapoole hoone välisseina.

Kõrged etikud asetseisd ka Tallinnas keskaegsete elamute peasissekäikude ees. Kahel pool etikule tõusvat treppi seisid etikukivid — kõrged kivitahvlid, mis kandsid tavaliselt majaomaniku peremärki või vappi. Etikul tavatseti istuda ja jõudeaega veeta. Et etikud takistasid liiklust, siis hakati nende likvideerimist nõudma juba 18. sajandil. Pikkamööda see nõue täideti ja nii kadusid ka etikukivid, mis omasid meie vanemas raidkivikunstis silmapaistva koha. Praegu säil:6 etikukive veel 30 ümber, kusjuures suurimat etikukivide kogu säilitatakse Tallinna Linnamuuseumis.

Esimesed ürikud, milledes kõneldakset etikuist Tallinnas, pärinevad 15. sajandi lõpust. Etikukividest kõneldakse pidevamalt 16. sajandist pärinevais ürikuis. Sellesse ajastusse kuuluvad ka Tallinnas säilivad vanimad etikukivid. Sealt edasi püstitati etikukive pideva traditsioonina peaaegu 17. sajandi lõpuni. Üldse oli etik Eestis 16. ja 17. sajandi nähtus, mis nii oma arhitektuurilises kui ka sisulises tähenduses kajastab renessaansiarhitektuuri vormide ja ideede tungimist meie arhitektuuri.

Etikukivi oli shabloonkivi. Selle väljaraiumine kuulus kiviraiduri töödе hulka. Kui kiviraidur oli ühtlasi suuremate oskustega meister, siis raius ta ise ka reljeefid kividele. Mõnikord tegi seda aga hoopis teine meister. Kõige levinuma ja ühtlasi ka kõige traditsioonikindlama etikukivi tüübina esines Tallinnas röngasetikukivi, mis oma vormilt oli üsna lähedane röngasristile.

See tähendab, et röngasetikukivina esineva paetahvli ülemine ots oli rönga- või oktogoonikulujuliselt välja tahutud. Kivi pinnale raiutud röngast või oktogooni ümbritseb tavaliselt kolmiknäsadega raamistus. Tallinna arhiives säilib arhitektuurijooniseid ja piltkujutusi, milledel Tallinna etikuid ja etikukive võib veel näha nende esialgsel kohal.

Vanimal seesugustest kujutatakse etikut 18. sajandi lõpust, nimelt Pikal tänaval, Kanuti gildi hoones ees. Ka Tallinna tänavaseinte joonistekomplektil aastast 1825 võidakse näha üksikuid etikuid ja treppe, kus ei puudu ka etikukivid. Need on paigutatud kahele poole treppi hoones-

Etikukivi Mustpeade vennaskonna vapiga Pikk tn. 26 fassaadil.

se siseneja poole pööratud dekoratiivsete tahvlitena.

Etikukivide kirjelduses öeldakse, et linnatänavat võime kujutleda kesk-a ja sajandeil kui raidkivikunsti eksposítsiooni, kus etikukivid spaleeridena saatsid külastajat. Tavaks oli kahest etikukivist ühele raiuda majaomaniku, teisele tema abikaasa majamärk, vapp ja initsiaalid, erand juhtudel koguni nimi.

Organisatsioonide etikukivid kandsid oma pinnal organisatsiooni emblеemi. Üldse pidas siis iga linnakodanik oma kohuseks püstida maja ette etikukivid, et sellega rõhutada oma kodanikuõigusi ja positsiooni linnas.

Kui alustati etikute ja etikukivide kõrvaldamist, müüriti paljud etikukivid kui kunstiteosed majade seintesse. Kuid osa kive viidi ka kalmistiuile, kus nad täitsid hauakivide ülesannet. Nedi leiti juba 1935. aastal Tallinnas Kalamaja kalmistult. Üheks vanimaks kiviks oli seal 1971. aasta daatumit kandev Jürgen Nyländeri kivi.

Vanimate etikukivide hulka kuuluvad ka avatud õiekarikaga ehk nn. roosiga kivid. Roos või õis oli keskaja kunsti sümboliterikkas piltkirjas tuntud õnnistava Maarja roosina, aga ka vaikimise sümbolina.

Need kaunid kivid — ja üldse kõik etikukivid — kuulisud 15. ja 16. sajandil eksportkivide hulka. Kõige väärtuslikumate etikukivide hulka loetakse Tallinnas Pikk tän. 26 (endise Mustpeade vennaskonna hoone) sissekäigu kõrvale paigutatud etikukivid. Neile on raiutud Mustpeade venneaskonna vapp Püha Mauritiuse pea kujutisega. Vappi hoiavad kaks efektset vapilõvi. Need etikukivid pärinevad aastast 1575.

Suurem osa Tallinna etikukive kandis reljeefe, sest kiviraiumine oli siis linnas üks eriti tähtsaid kästiööliike. Praegu on need etikukivid muuseumiesemed, mis kõnelevad meile kunsti mälestistena Tallinna arhitektuurile omase keskaegse raidkivikunsti osatähtsusest, selle tasemest ja vormiarengust. (EPL/LTE)

A. Adsonist Võrumaa broshüüris

Broshüüris "Võru rajoon" kõneldakse nüüd okup. kodumaal esmakordselt ka kirjanik Artur Adsonist. Öeldakse: "Pärlijõest, ta romantilisest ilust on kirjutanud palju luuletusi A. Adson, samalt autorilt on ka luuletuskogu "Pärlijõgi". Endises Sänna vallakoolimajas kasvas üles ja sai alghariduse hiljem Rootsi emigreerinud luuletaja, näite ja ajakirjanik Karl Arthur Adson (sünd. 3. veebr. 1889 Tartus), kelle võrumurdelised luuletused kuuluvad eesti kirjanduse murdeluule paremikku ning sisaldavad palju koduloolisi elemente, mistõttu A. Adsen pälvis "Sänna trubaduuri" hüüdnime. "Sellele lisaks esitatakse veel kaks salmi ta luuletusest "Kui elli ma viil Sännä koolimajan."

Olümpiamängudele uus ilme Muudatusi tõekspidamisis

Münchenis toimunud XX olümipamängud on nüüd vaid ajalugu. Kuid nad ei liitu eelmiste mängude reale sellistena kui kõik varemad, vaid neid ei unustata niipea ja neist rääglitakse veel kaua. Selle põhjuseks on "verine teisipäev", mis Müncheni surpäevadele jätab märgi külge igaveseks ajaks. Mängud Baieri pealinnas lähevad spordiajalukku ka kui rekordite olümpiaad ja seda mitte ainult võistluslikus osas. Juba osavõtvate maade ja võistlejate arv ületas kõik varemnähtu. Sama kehtib pealtvaatajate suhtes.

Staadion ja kõik võistlushallid olid alati täiedetud viimse kohani, kergejõustiku ajal ka siis, kui toimusid hommikused eelvõistlused, ja veespordi võistluspaiku Münchenist väljas palistas ikka mitukümmendtuhat vaatajat. Kui võistlused lõppesid oli pealtvaatajate üldarv tõusnud üle kolme ja poole miljoni.

Ja unustada ei tohi ka, et see oli kõige rohkem raha nõudnud olümpiaad. Sakslaste kulud mängude läbiviimiseks ulatasid 800 miljoni dollarini.

Mängude võistlused töid 36 uut maailmarekordit, neisst lõviosa ujumises (22). Kergejõustikus püstitati seitse, laskmises neli ja tõstmises kolm uut maailma tippmarki. Need arvud esitavad ainult finaalides saavutatud rekordeid. Kui kaasa arvestada ka eelvõistlustel sündinud rekordid, on üldsumma märksa suurem. Ning neile lisanduvad olümpiarekordid, mida võib olla sama palju, kui mitte rohkemgi.

Omamoodi rekordiks võib ka pidada kõige minimaalsemat vahet, millega kunagi on võidetud kuldmedal. See toimus mäletavasti 400 m kompleksujumises, kus rootslane G. Larsson edestas ameeriklast McKeed kahe tuhandiku sekundiga!

Ühe endise selle distantsi maailmarekordimehe arvates võrdub 0,002 sekundit distantsi pikkusele ülekantuna 2,94 millimeetriga.

Ta toetab paljude ujumiskohtunike seisukohta, et ajamõõtmine sellise täpsusega on mõttetus ja et tuleks kehtestada mingi reaalselt tunnetatav piirtäpsus — näiteks sajandik.

Antud juhul oleks aga tulnud anda mõlemale ujujale kuldmedal.

Pärast traagilist sündmust olümpiakülas ja lennuväljal oli kõiki suruvaks küsimuseks — mis saab edaspidi olümpiamängudest? Kas see ei tähendanud nende lõppu? Paljud olümpiategelased ja ajakirjanikud usuvad, et mängud Montrealis 1976, aastal jäävad ainult kavatsuseks.

Sellele vaidleb vastu mängudel viibinud Montreali linnapea Drapeau, kinnitades, et Montreali poolt võetakse tarvitusele kõik ettevaatuse- ja julgestusvahendid, ilma et olümpiaiinn sealjuures jätaks relvastud sõjaväelaagri mulje. Teda toetab märnguде organiseeriva komitee esimees Roger Rosseau, öeldes, et komitee keeldub üldse kaalumast mängude äräjätmise küsimust ja et need viiakse läbi nagu plaanitsetud.

Rosseau loodab Montreali mänge osaliselt finantseerida loteriide abil. Ta juhib tähelepanu ka sellele, et sakslased said üle 200 miljoni dollari sissetulekut olümpia-mälestusrahade müügist. Rosseau on kindel, et mängud Montrealis ei lähe kaugeltki nii kulukaks kui Müncheni omad. Osa võistluspaiku ja seadmeid on juba olemas, peamisteks kulupostideks kujunevad peastaadion, ujumishall, olümpiatorn, pressitsentrum ja olümpiaküla. Staadion oleks katusega ja mahutavusega 50.000 pealtvaatajat. Siis kui linnapea Drapeau võitis "lahingu" ja sai Montreali järgmiste mängude pidamiskohakas, oli ta kinnituseks, et kulud ei ületa 120 miljoni dollari.

Nüüd, kus talle on lubatud majanduslikku toetusi Quebeci provintsivalitsuselt, on ta selle summa tõstnud juba 300 miljonile. Kuid ka see summa on naeruväärselt väike, et seda tõsiselt võtta.

Mängud Münchenis tähistasid ka teatud mõttes uue olümpia ajajärgu algust. Nimelt lahkus oma kohalt Rahvusvahelise Olümpiakomitee vananenud president Avery Brundage, kes range käega 20 aastat oli juhtinud olümpialiikumist. Tema asemele astas iirlasest lord Killanin ja sellega võib loota, et mitmes suhtes hakkavad puhuma vabamad tuuled, eeskätt amatörismi küsimuses. Brundage oli kogu aeg vankumatult kinni pidanud enam kui sada aastat tagasi püstitatud ja tänapäeva olukordadele enam üldse mitte vastavatele amatörismi põhimõtetest. Hakates tihti kinni naeruväärsetest pisiasjadest, pigistas ta sealjuures silmad täiesti kinni nn. sotsialissmimaades valitsevale riiklikult aetud varjatud professionalismile. Uus president ongi lubanud neid probleeme revideerimisel võtta, sest möödunud mängudel leidus vaevalt sportlast, kes poleks amatörismi põhimõtete vastu rohkem või vähem patustanud.

Muudatused ei tähenda muidugi seda, et olümpiamängude uksed avatakse neile, kes on ametlikult elukutselised, kuid korrigeerimisi senistes tõekspidamistes ja seisukohtades tuleb kindlasti.

Lord Killanini sõnade kohaselt ootab olümpiakomiteed mitmeaastane töö ka küsimuse kallal, kuidas vähendada mängude ulatust, sest see on iga korraga paisunud ja võib lõpuks võtta dimensioonid, mis on korraldajatel ülejõu käivad.

Osavõtjate arvu aitaks vähendada määrus, et iga maa saab individuaalaladele kergejõustikus ja ujumises senise kolme asemel saata ainult ühe võistleja. Mõeldavad oleksid ka regionaalsed kvalifikatsioonivõistlused enne mänge. Näiteks et Põhja-Ameerikast saaks tulla ainult kaks kõrgushüppajat.

Muude asjade hulgas, mis tekitavad peavalu uuele presidendile on ka see, et olümpiamängud on muutunud poliitilise võitluse tallermaaks.

Ta sooviks vähendada patriotismi rõhutamist. Aga kuidas? Võibolla aitaks see, kui võitjat austataks ilma tema rahvust või maad esile tõstmata. Vahest ka see, kui austamisel mängitakse ainult mõned taktid hümnist ja mitte kogu hümni.

Kokkuvõttes — lord Killinanil on kindel kavatsus muuta olümpiamängude ilmet. Kas tal see õnnestub, näitab tulevik. Võitlemist tal igatahes tuleb, sest Münchenis pidasid mängude ajal oma kongresse paljud rahvusvahelised spordiliidud ja paar neist avaldasid soovi oma alasid näha Montreali mängudel. Nendeks on veesuusatamine ja sulgpall (badminton), mis seni pole olnud olümpiaadide kavas. Mõlemas liidud korraldasid mängude ajal Kiilis ja Münchenis demonstratsioovõistlusi. Ning korraldavadl maal on ka õigus lisada mängudele mõni uus spordiala.

Münchenis oli selleks veeslaalom, milleks sakslased olid ehitanud kunstlike kärestikkudega jõe.

Radikaalse muudatuse tegi oma istungil Münchenis rahvusvaheline tösteliit. Nimelt otsustati ära jätta surumine võistluste kavast, kuna see tösteviis on alati kontuunike hulgas kutsunud esile lahkarvamusi.

Seega kaob ka kolmevõistlus ning selle asemele astub kahevõistlus, mis koosneb rebimisest ja tõukamisest.

TAULI GRAMMATIKA I

Grammatikat saab soodustatud hinnaga 30:-, eeltellimise viimseks tähtpäevaks on 15. okt. Raamat ilmub detsembris. Grammatika sisaldab hääliku-, õigekirjutus-, vormija sõnaõpetuse ning on varustatud indeksiga, mis sisaldab kõik käsitletud sõnad. Raamat ilmub köites, kaas on Otto Pajult. Tellimisi võtavad vastu: Institution för Finsk-Ugriska språk, St. Olofsg. 1 A, 752 35 Uppsala (tel 018/13 65 06, postgiro 18 54 25-6) ja Stockholmis Eesti Kultuuri Koondis, tel. 11 31 16.

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja uudisteleht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

KÕIK EESTLASED ON EESTI AJALEHE TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

Nurgake Göteborgi Põllumeeste Kogu löikuspeo koosviibimiselt. Vasakult Heino Riomar, Osvald Viirsoo, Adele Paglant, Martin Köstner, Elmar Aibast, Ruut Paglant ja Elmar Märtin. (Foto Kopler)

Rahvarohke eestlaste lõikuspidu Göteborgis

GÖTEBOR G(EPL) — Eesti Maja ruumid jäid kitsaks Göteborgi Põllumeeste Kogu järjekordsel traditsioonilisel lõikuspeol sellest ülirohkel osavõtul 23. septembri õhtul. Sündmuse algul pidas jumalateenistuse öp. Karl Kool ja järgneval koosviibimisel kõneles õigusteadlane Osvald Viirsoo, kes käsitas ka välispoliitilisi küsimusi. Meelelahutuseks esines edukalt vileliikmeline eesti noorteröhm "Lemmikud" Siim Brobergi juhatusel ja akkordeonil ins. Hans Pääbo, Lundist. Pr. Linda Palmi poolt ettekantud Hiiumaa naljad sünnitasid lõbusa meeleolu. Koosviibimisele järgnes hoogne pidu jalakeerutusega.

Lõikuspeo kokkutuleku avas tervitussõnadega rohkearvulistele kohalviibijatele Göteborgi Põllum. Kogu esimees Elmar Aibast. EPK Rootsi Esinduse ja Alingsási Põllum. Kogu poolt tervitas selle esimees Ruut Paglant ja Lundi Põllum. Kogu poolt esimees Osvald Viirsoo. Sellele järgnevas peokõnes käsitas O. Viirsoo algul lõikuspühа igivana eestlist kommet ja märkis, et kuigi tänapäeval ei ole meil otseselt lõikuspühа tunnet, mis oli seotud eesti maamullaga aga kaudselt küll. Neid meie rahvusliku kultuuri ja välisvõitluse viljelemise põlde on meil üsna palju, kus meie suure hoole ja armastusega künname, külvame ja õiget lõikust oma rahva hüvanguks ootame.

Käsitades Rootsi sisepoliitilist olukorda ütles kõneleja, et kui meie tänapäeval siin maal, mis on suurem, rikkam ja elanud paarsada aastat muretus rahus, ringi vaatame, siis kogeme ja näeme, et oleme iseseisvas Eestis nendest rikkamad oma murdumatu rahvusliku hoiaku, oma usu ja moraali, töökuse ja julguse poolest vastu astuda oma maa riigikorra öönestajatele, ässitajatele, isamaa äraandjatele ja kriininaalkuritegijatele. Areng nimetatud aladel, nagu näeme, läheb siin pärimäge allapoole.

Riigipäeval enamuse saamiseks valitsetakse kommunistide toetusega. — Iseseisvas Eestis kasvatati eesti noorsugu nii kodus kui koolis sügavas rahvuslikus vaimus ja ta oli kõrge moraaliga. Siinsa maa noorsugu näeb sotsiaalset ülekohut vaid demokraatlikus ühiskonnas, kuna kommunistlikku riigikorda idealiseeritakse. On veider ja paradoksaalne: idanoored protesteerivad raudkardina taga ja demonstreerivad, et saada neil puuduvaid üldinimlikke õigusi, läänenoored tahavad aga saada neist lahti ja ülistavad ühe partei diktatuuri, kus ei saa ega tohi olla teisitimõtlejaid!

Siinse maa sotsialistliku partei kauaaegse võimuloleku järele on mõisted pööratud segamini. Vaenlastest on tehtud kahtlased sõbrad ja sõpradele visatakse kiviga. Ühendriikidele Ameerikas, kes maailma võimsama demokraatiana on päästnud Euroopa kaks korda hukatusest ja aidanud selle jälle jalule, sülitatakse. Moskva koledatest tegudest üldse ei lingata vaid toetatakse selle kahtlast nõuet n.n. Euroopa julgeoleku konverentsi kokkukutsumiseks. Ometi on vaid N. Vene ise ainsaks ähvardajaks vabale Euroopale!

Nõuk. Vene arusaamisel valitsevat maailma mateeria, väevalid. Seadused on valitseja ja partei vaglvallareeglite kogum, millele sunnitakse alistuma tarbel vägivallaga. Suurvene substants on rahutu ja ründav teiste rahvaste seas ning tungib teiste rahvaste ellu ja eluruumi.

Vene tung Eesti eluruumi on aastast 1.060 kuni praeguseni põhjustanud ligikaudu 40 laastavat sõda ja maa rüüstamist. Suur-Vene rünnakud ja ekspansioon on kogu vaba maailma eluküsimuseks. Need rünnakud on seda suurema ulatusega ruumis ja kiirusega ajas, mida rohkem lastakse ründajal oma jõude suurendada uute maade ja rahvaste allaheitmisega. Selle õigeaegses pidurdamises on lahendamise võti, mis asub vaba maailma suurvõimude käes.

Äsja vapustas kogu maailma araablaste-palestiinlastest terroristide jälk veretöö Münchenis toimunud Olümpiamängudel kus nad mõrvasid kümmekond Iisraeli sportlast. Araablane ei ole lahingväljal silm-silma vastu vaenlasega tubli sõdur, pigemini argpüks, vaatamata nende tohutule arvulisele ülekaalule väikese Iisraeli vastu. Seda "vapramad" on nad pommiviskajana, mõrvarina või lennuki kaaperdajana. Nende ütelusel võitlevat nad sel kombel Palestiina iseseisvuse eest .Milline vähe eestlaste ja araablaste vahel oma maade iseseisvuse eest võitlemisel kasutatavates meetodites: kultuurne eesti rahvas oma rahuliku, võimsa ja kõiki haarava sümpaatse avaliku massdemonstratsiooniga Üleilmsetel Eesti Päevadel Torontos ning käputäis araablastest terroriste, kes öö katte all hiilides on väljas jälgiks mõrtsukatööks! Kas sarnane rahvas on väärt üldse mingit iseseisvust?

Üleilmsetel Eesti Päevadel Kanadas tunnetasid sellest kümned tuhanded osavõtnud — kui uhke on olla eestlane! Olgu teised rahvad suuremad ja rikkamad aga olgem uhked, et oleme eestlased, selle sitke ja murdumata rahva tütred ja pojad, kes tuhandete aastate räsinais on säilitanud oma kauni, kõlava emakeele. Prof. Ants Orase sõnadel on sellel kalliskivi väärtus, mida peame lihvima ja hoidma, et ta ei kaoks suurrahvaste keelte pajas.

Küsime, miks on Lääs jäänud nii nõrgaks, kellel oleks julgust astuda Nõuk. Liidule rinnutsi vastu ja nõuda, et see viiks välja oma punaarmee ikestatud Baltikumist? Meie ülesandeks jääb ikka meenutada seda vabale maailmale ja et meie vabadusnõue püsib. Eesti rahvale tulevad taasiada ta võõrandamatud õigused: iseseisvus ja sõltumatus. Maailm peab kord mõistma ja see aeg tuleb, — lõpetab O. Viirsoo oma kõne.

Peokõnelejaks oli Osvald Viirsoo.

Lõikuspeo hubast koosviibimist kaunistasid hoogsate ja ilusate eesti lauludega viiest noorest tütarlapsest koosnev laulugrupp "Lemmikud", kuhu kuuluva dLinda Peet, Aili Aasa, Linda Mäehans, Eha Lilleberg ja Marita Idavain, keda juhatas ja gitarrel saatis Siim Broberg. sama ealine andekas eesti noormees. PK abiesimees Gunnar Hein ulatas igale tänusõnadega lilli. Koosviibimisel austati ühte lauakatjatest perenaistest — pr .Leida Aibastit, kel oli samal päeval sünnipäev. PK juhatuse sekretär Elmar Märtin andis talle koosviibijate ja PK nimel kimbu punaseid roose. Lauakatjate usinate perenaiste hulka kuulusid veel pr. Murro, Hein, Uukareda ja Vest, keda tänati üldise kiiduavaldusega.

Hoogne ja kaunis koosviibimine kestis üle südaöö.

Võistlus-võimlemine olümpiaadile?

TORONTO (EPL) — Eesti võimlemisjuht Evelyn Koop viibis olümpiamängude ajal Kanada olümpiakomitee esindajana Münchenis, kus rahvusvaheline olümpiakomitee arutas muu hulgas ka moodsa naisvõimlemise võtmist uueks olümpia võistlusalaks.

Olümpiakomitee otsus oli eitav, kuid otsekohe protesteerisid kõik idabloki maad ja Läänest Belgia, Hollandi, Lääne-Saksamaa, Jaapan ja Kanada. Protesti tõttu jäi olümpiakomitee seisukoht kinnitamata ning küsimus tuleb uuele arutamisele. Kuna järgmine olümpia toimub Kanadas, siis loodavad kanadalased, et asi tuleb Montrealis tuleval aastal toimuval rahvusvahelise olümpiakomitee istungil lõpikule otsustamisele. Evelyn Koop arvab, et igal juhul on mõeldav Kanada võimleja-te esinemine Montreali olümpiamängude esinemisel. See tähendaks võimalust eestlastele, kes on Kanada parimad.

Tänapäeva Leedu

Broshüüris "Vennasvabariik Leedu" (Tallinn 1972) näidatakse, et 1941, aasla suvel, kui algas sõda, evakueerus Leedust Nõukogude Liidu tagalasse ainult 23 000 Nõukogude Leedu elanikku, kes võtsid aktiivselt osa Nõukogude tagala kindlustamisest või võitlesid Punaarmee ridades, enamasti 16. Leedu diviisis. Leedust taganemisel hävitasid sakslased peaaegu täielikult Leedu energeetikamajanduse, purustasid üle 4000 km raudteed, lasksid õhku ligi 1000 silda. Vilniuses oli purustatud 40 prots., Klapeidas 50 prots. kõigist hoonetest. Varemetehunnikuks oli muudetud Shiauliai, Raseniai ja Shakiai. Inimkaotused tõusid üle 500 000.

Leedu suurimad linnad on nüüdne maa pealinn Vilnius, endine Leedu pealinn Kaunas, Klapeida, Shiauliai ja Panevazhys. Need viis linna kuuluvad "vabariiklikku" alluvusse, samuti ka neli kuurortlinna: Druskininkas (elanikke 11 000), Neringa neem mis moodustab nüüd omaette linna, Palanga ja Birshtonas millede elanike arv alla 10 000. Rajoonilise alluvusega linna olevat praegu 44 ja linna tüüpi asulaid 62. Käesoleval ajal modustab linnaelanike arv Leedu NSV-s veidi rohkem kui poole (50,2 prots.) elanikkonna üldarvust.

Linnade kirjelduses öeldakse, et Kaunase üdilmele annab palju juurde 1959 soojuselektrijaama ehitamisel tekkinud Kaunase meri. See suur veehoidla täiendab veelgi rikkaliku reljeefi ja haljasaladega linna panoraami. 1970 sai Vilnius ülikoolile ja Riiklikule Kunstiinstituudile lisaks ka Ehitusinseneride Instituudi. Mazheikiais töötab nafta ümbertöötamise ettevõte. Ühe uue linnana, mis ehitati aastail 1955—1960, esineb Leedu energeetikule linn Elektrenai, mis kerkis koos Baltimaade suurima soojuselektrijaamaga. Teistest uutest linnadest on Naujoji Akmene tsementitootjate ja Ezherelis turbatööliste linn.

Ka Vilniuse keskusest kirdesse, Nerise paremale kaldale ehitati 1968. aastal uus Zhirmunai elamurajoon, kuhu satume mööda Antakalnise tänavat sõites üle Peeter-Pauli kiriku vastas asetseva, 1965. aastal ehitatud silla. "Vilniuse vanalinna esineb nüüd suurima uuschitusena Näituste Palee. Endises Vilniuse raekojas asub nüüd kunstimuuseum. Leedu linnade kütteprobleemi kohta teldakse, et varem kasutati kütteks peamiselt puid, turvast ja sissevee-tavat kivisütt. Kuna aga puidumaterjal on väga vajalik ehitusdetailide, mööbli ja muude tarbeesemete tootmiseks, siis praegu puid kütteks peaaegu ei kasutata. Poole kütusest moodustab gaas, mida Dashava gaasijuhtme kaudu saavad enam-vähem kõik vabariigi suuremad linnad. Väiksemates linnades ja asulates kasutatakse vedelgaasi."

Maal esinevad peamiste ehitajatena elanikud ise. Seda kinnitab lause: "Kolme aasta jooksul (1967—1969) on Leedu küladesse ehitatud 24 000 maja ja korterit, neist 16 000 individuaal) või kooperatiivmaja." Ka olevat käsil nüüd endiste talude likvideerimine. Üteldakse: 9 000 üksiktalu on üle toodud asulatesse.

Vilniuses on elanikke praegu 380 000. Nende kohta üteldakse: "Koos leedulastega elavad seal poolakad, venelased, valgevenelased ja juudid." Linn ise on nüüd tööstuslinn. Tähtsamate ettevõtetena esinevad tehastele tööpinke tootev "Zalgiris" (mille toodangut saadetavat 30 maale) magnetofone tootev "Eõfa", elektrivoolumöötjate tehas (mis rahuldavat kogu NSV Liidu vajadused 90 prots. ulatuses), puuritehas (mille puure kasutavat ka FIAT Itaalias) tarbekeemia tehas (suurim Nõukogude Liidus). Vilniuse ülikooli 12 teaduskonnas õpivat kokku 15 000 üliõpilast. Ka töötab Vilniuses Leedu Teaduste Akadeemia.

Kaunas, kus elanikke vähe üle 305 000, esineb Leedu tekstiilitööstuse linnana. Ka asuvat Kaunases nüüd suured jalanõude vabrikud. Shiauliais (elanikke 95 000) toodetavat televiisoreid ja Klapeidas (elanikke 150 000) traalereid ning ujuvdokke (mida saadetavat ka Kuubasse!). Lisaks esineb Klapeida nüüd Leedu sadamalinnana ja kalatööstuse keskusena.

Leedu masinaehituse ja metallitööstuse toodangu enamikku kuuluvad elektronarvutusmasinad, väikesegabariidilised, kuid suure täpsusega metallilõikе pingid, väga täpsed mööteaparaadid, põllumajandusmasinad, metallpuurid, külmutuskapid, elektrivoolumöötjad, elektrikeevitusaparaadid, jalgrattad, televiisorid, raadiod ja kalalaevad. Seega siis peamiselt niisugused masinaehituse ja metallitööstuse harud, millede tootmise protsessis läheb vaja suhteliselt vähe metalli, kuid palju kvalifitseeritud tööd.

Paaril viimasel aastal avastati Lääne-Leedus ka tööstusliku tähtsusega naftaleiukohad. Nende ekspluateerimisele asumine olevat praegu käsil. Aastal 1970 toodeti Leedus 7,4 miljardit kWh elektrienergiat. Suurima jõujaamana esineb praegu Vievise lähedal töötav Leedu Riiklik Soojuselektrijaam (võimsus 1,2 miljardit kWh). Aastal 1968 toodeti Leedus ühe elaniku kohta liha 117 kg ja piima 790 kg (Nõukogude Liidus vastavalt 49 ja 343 kg).

Kui madalal tasemel esineb Leedus ikka veel haridus, seda näitab koolide statistika. Üteldakse, et 1969 /1970. Õppeaastal tegutses Nõukogude Leedus 3955 üldhariduslikku kooli, milledes õppis 572 000 õpilast. Neist üle 2000 on algkoolid maal. Seega on Leedus siis enamik üldhariduslikest koolidest ainult 4-klassilised koolid. Üle 20 prots. kõigist koolidest töötab ikka veel kahes vahetuses. Endine Kaunase ülikool jautati 1950. aastal kaheks "iseseisvaks" õppeasutuseks: meditsiiniinstituudiks ja polütehniliseks instituudiks. Üldse õppivat praegu kõigis Leedu kõrgemais koolides, arvult 12, kokku 55 700 isikut. Kommunistlikku propagandat levitavaina ilmus Leedus 1969. aastal 129 ajakirja ja muud perioodilist väljaannet ning 91 ajalehte. (EPL/LTE).

Leedulased kohtu ees

Associated Pressi teatel algas Leedu pealinnas Vilniuses protsess kaheksa noore vastu, millist seatakse ühendusse hiljutisle tänavarahutustega Kaunases, kus demonstrandid nõudsid leedu rahvale vabadust.

Nõukogude Liidu teadeteagentuur TASS omakorda märgib, et kaebealuseid süüdistatakse "huligaansetes aktsioonides Kaunase tänavail ning sotsiaalse korra rikkumises".

Lääne-Saksal pole enam käes trumpe

Lääne-Saksa nädalaleht Die Zeit kommenteeris möödunud nädala neljapäeval Soome ja Ida-Saksa kokkulepet diplomaatiliste suhete sõlmimiseks, kusjuures tõdeti, et Lääne-Saksal pole enam võimalik arengut tõkestada.

— Ka Soome on tähele pannud Lääne-Saksa pahameelt, kirjutab leht ja nendib, et Bonnil ei ole enam käes trumpe, sest EEC-nõupidamised põhjamaiste naaberriikidega on lõppenud ja Ida-Saksa Soome eraopooletuse austus kõlab kõvemini kui Lääne-Saksa markade kõlin seoses sõjakahjude hüvitusse puutuvate küsimuste selgitamisega.

N. Liidu seisukohalt on Soome asend tugevnenud: üks Varssavipakti liikmeid on nüüd esimesena kokkuleppega tunnustanud Soome välispoliitilist joont.

Volvo-Daf automaailmas suur uudis

Rootsi suurim ettevõte, autotehas Volvo ostis 33 protsenti aktsiaist Hollandi väikeautode-kontsernis DAF, milline valmistab ka Rootsis laialt levinenud väikeautot Daffodil, mille mootorit kasutas ka vahepeal väikest tarbeveoautot Tjorven valmistanud Kalmar Värkstad.

Volvo aktsiaost tähendab Volvo tulekut ka väikeautode turule koostöös lekut ka väikeautode turule koostöös DAF-iga, kellega tal on koostöö varem olnud ka veoautode toodangus. Volvo ei hakka valmistama oma onstruktsiooni, vaid arendab kos DAF-iga edasi selle väikeautosid, võibolla uues "Volvo kuues" ja nimega.

KUI RIKAS ON NIXON?

WASHINGTON (EPL) — Seoses presidendivalimistega andis president Nixon ja tema abipresident Spiro Andrew, kes ühtlasi on valimiste kandidaadid, aru rahvale oma varanduslikust seisukorrast.

Aruandest selgub, et Nixonil on rahas, väärtpaberites ja kinnisvarades varandust kokku 765.11 8dollarit (umbes 35, 9milj. krooni), kuna Agnewl on ainult 198.250 dollari väärtuses varandust (9,2 milj. krooni).

Vastaskandidaadid McGovern ja tema abi Shriver ei ole veel oma varandusi teatanud.

Rolly & Arry ristlemistel

Eesti artistipaar Rolly & Arry Jõgimar ristlesid möödunud suvel kahel reisil Läänemere sadamates luksusaurikul "Europa" (endine Kungsholm), olles angazheeritud esinema meelelahutuse õhtutel. Laev käis kahel korral ka Stokholmis.

Nüüd on nad juba teel uuele ristlemispaigale Vahemeres saksa Hapag-Lloyd-liini turismilaeval "Hamburg" — jälle meelelahutajatena pardal toimuvatel esinemistel.

Intervjuu eesti keeles saksa TV-s

BONN (EPL) — Saksa televisioonis intervjueeriti male maailmameistrivõistluste puhul Rejkjavikis muu hulgas detroniseeritud maailmameistri sekundanti Ivo Neid. Kuna intervjueerijaks oli baltisaksa päritoluga dr. Bernd Nielsen-Stokkeby, siis kulges vestlus sulaselges eesti keeles ja saksa kuulajatele anti tekstiina jutuajamise tõlge.

†

Varalahkunud pojanaist

Anna Ilme't

mälestab sügavas kurbuses

LONNY

ETS Lõuna-Rootsis

Algus lk. 1

konna asjaajamise korra, mis tuginedes ETS-i põhikirjale kehtib tänini.

Ettekannete pidajaina on 25. a. kestel esinenud 70 referenti: 66 meest ja 4 naist. Viimased on prof. Dr. Els Oksaar, fil. lic. Mari Pääsuke, fil. lic. Mai Raid ja fil. Lic. Katrin Särg. Kõige rohkem on olnud ettekandeid prof. Hans Kaurilt — 13, prof. J. Mägistelt 8, dr. phil. Gottlieb Ney'lt 6, dots. H. Salult 5, 4 ettekannet oli dr. Ilo Käbinalt ja fil. dr. Ervin Roosilt, 3 ettekannet prof. M. Järvikult, prof. Edgar Kantilt, prof. Villem Koernilt, dr. Lembit Norviidilt, prof. Nikolai Rootsilt, prof. Armin Tuulselt, fil. lic. Ants-Michael Uessonilt ja phil. dr. Otto W. Webermanilt. 2. ettekandega on esinenud prof. Evald Blumfeldt, riigikohtunik T. GRünthal, praost Hjalmar Pöhl, dr. jur. A. Taska ja fil. lic. Erich Saluste.

ETS-i aastaraamatute ilmumist on Osakond toetanud majanduslikult ja kaastööga. Osakonna liikmete arv on praegu 63, mis on läbilõikes olnud aastaid samal tasapinnal vaatamata lahkunuile kas mujale või surma läbi. Esimeesteks on olnud 8 isikut (Peeter Arumaa 1. a., Edgar Kant 5 a., Hans Kauri 4 a., Julius Mägiste 2 a., Jaak Peetre 7 a., Ervin Roos 4 a., N. Kolai,. Rootsi 1 a. Ants-Michael Uesson 1 a. ja praegu Artur Taska.

Sekretäridena on töötanud 11 isikut. Kõige kauem on Tiit Kauri — 7. a., siis Evald Pääsuke ja Erich Saluste, kumbki 4 a. Laekuri kohal on istunud 12 isikut, nendest Evald Pääsuke 7 a. ja August Möttus 5 aastat. — Revisjoni komisjoni on kuulunud 13 isikut. Neist on Oskar Angelus olnud 16 aastat, Bernard Kangro 11 aastat, Harald Viirsalu ja Osvald Viirsoo, kumbki 7 aastat ning Egon Meier — 5 aastat.

Järgnevalt tegi esimees teatavaks, et Osakonna üldkoosolek seoses 25. a. tegevuse aasta tähistamisega on valinud oma auliikmeteks E. V. Tartu ülikooli professorid Edgar Kanti, Villem Koerni Julius Mägiste, Nikolai Rootsi ja Per Wieselgreni. Professorid Kant ja Rootsi ei saa haiguse tõttu viibida meie keskel.

Seoses oma 70.a. sünnipäevaga on prof. Edgar Kant talle ületantud ühiskingituse kr. 1.450 suuruses annetanud Osakonnale, tema tegevuse arendamiseks ja elustamiseks. Annetust on Osakonna üldkoosolek kviteerinud ja otsustanud prof. Kanti nõusolekul luua Osakonna juurde temanimelise fondi esimeseks laekunud varaks.

— Edasi märkis esimees, et temal on eriline heameel seda tänasel aktusel avalikult teha teatavaks ja samaaegselt saata nii prof. Kanti kui ka Osakonna südamlik tänu kõigile neile, kes sellest ühiskingitusest oma panusega osavõtis.d ühtlasi kutsus esimees kohalolijaid üles täiendada juba täna seda fondi omapoolse annetusega. Samuti teatas esimees, et Osakonna ettekannete koosolekutest on osavõtt ka mitteliikmeile ja kõigile vaba.

Järgnevalt töid tervitusi: prof. V. Koern E. V. Tartu ülikooli õppe jõudude ja EÜS-i nimel, dr. Ilo Käbin EKL-i Lõuna-Rootsi Koondise poolt ja üliõp. Eeva-Merike Kangro Korp! Filiae Patriaelt. Telerammiga tervitasid: prof. Hans Kauri Bergenist, prof. Evald Blumfeldt ETS-i nimel ja Eesti Üliõpilaskond Lundis.

Aktuse kontsert-osas laulis pr. Helle Peebo kuna klaveril saatis teda Annika Byström. Neile jagati kiitust ja lilli. Peale lõppsõnu esimehelt lõpetati aktus eesti hümni lauluga.

Osakonna ühiseine lauast võttis osa ca 50 inimest. Siin tänas värskete auliikmete nimel Osakonda neile osatatud tähelepanu eest prof. Julius Mägiste, kellele vastas esimees dr. A. Taska.

Pealelõunase kirjandusliku sümpoosiumi avas dr. A. Taska. Ta tähendas, et võib olla keegi küsib, mis kaalutlustel on selle kirjandusliku sümpoosiumi kava koostatud sellisena, et meie kõneleme Kr. J. Petersonist, Juhan Kunderist, Eduard Bornhöhest, Adu Reinvaldist ja Karl Eduard Söödist. Osakonna juhatuse otsusel püüame meie siduda Osakonna tegevuses meie kultuuri ja teaduse kõikide põlvkondade silmapaistvaid esindajaid.

Tänavu möödus Eduard Bornhöhe sünnist 17. veebruaril 110 aastat, Kristjan Jaak Petersoni surmast 4. aug. 150 a., Ado Reinvaldi sünnist 3. dets. 125 a. ja surmast 8. veebr. 50 a. Karl Eduard Söödi sünnist möödub 26. dets. 110 aastat. Nendest ümargustest aastaarvudest lähtudes on kujundatud tänase kirjandusliku sümpoosiumi kava.

Järgnevalt refereeris Kristjan Jaak Petersonist ja meie ajast dotsent Herbert Salu, kuna deklamatsioonidega Petersoni loomingust esines pr. Liidia Saarman.-Ettekande Juhan Kunderist, kui meie esimesest dramaatikust ja Eduard Bernhöhest, kui romantikust ja realistist pidas mag. phil. Arvo Mägi. Katkendi Juhan Kunderi näidendist "Kroonu onu" kandis ette Lundi Eesti Näiteringist kolmik, kuhu kuulusid Gustav Kunnes, Elsa Sillaots ja Mart Nõmm. — Kolmanda ettekande Ado Reinvaldist ja Karl Eduard Söödist esitas mag. phil. Bernard Kangro kuna Eeva-Merike Kangro deklameeris Ado Reinvaldi ja Karl Eduard Söödi loomingust katkendeid. Kõik ettekanded pakkusid auditooriumile suurt huvi ja neid kviteeriti kiiduavaldustega.

Peale esimehe tänusõnu esinejaile lõppes kirjandusliku sümpoosium, mille järele siirduti rohelisse saali — ühiseesse kohvilauda. (EPL/OV).

"Jaapan ütles üles sõlmitud rahulepingu"

TAIPEH (EPL) — Rahvusliku Hiina poolt sõlmiti pärast söda rahuleping Jaapaniga. Nüüd leiavad hiinlased Formoosal, et Jaapan on selle lepingu murdnud vormilise ülesütlemise kaudu, et sellega soodustada algavaid läbirääkimisi kommunistliku Hiinaga.

8 000 ülikoolide ja gümnaasiumide õppejõudu nõudsid sel puhul Rahvusliku Hiina valitsuselt, et see teeks ülesütlemisest vastavad järeldused ja loeks Rahvusliku Hiina sõjavahekorras olevaks Jaapaniga. Jaapan oli senini Formoosale üheks suurimaks kaubanduspartneriks.

● Kanada pealinnas Ottawas asuva Carletoni ülikooli arhitektuuriosakonna õppejõuks kutsuti assistant professorina, arvates 1. juulist, arhitekt Rein Kuris. Ta töötas senini Montrealis ühes arhitektuurifirmas. Arhitekt Rein Kuris on sündinud 1943 Tallinnas. Ülikooli lõpetas ta Torontos 1967.

USA kongressis meenutati Eesti riigi tunnustamist

WASHINGTON — Seoses sellega, et Eesti Vabariigi de jure tunnustamisest USA poolt möödus sel aastal 50 aastat, võttis USA kongressi Esindajatekojas sõna rahvasaadik Samuel Stratton, meenutades Balti rahvaste saatust.

Samuel Stratton ütles:

1972. aasta märgib üht väga erilist aastapäeva Ühendriikide suhete ajaloos meie sõprade, Balti rahvastega Ida-Euroopas. 50 aastat tagasi USA järgis Euroopa suurriikide eeskujule de jure tunnustuse andmises vabadele ja iseseisvatele Eesti, Läti ning Leedu valitsustele.

Nende kolme rahva natsionalism ning kultuur pidas sajandei dvastu venelaste, sakslaste ja teiste Euroopa rahvaste domineerimisele ja okupatsioonile. 1918.a. nad kuulutasid välja nende iseseisvuse.

Neli aastat hiljem USA välisminister Charles Evans Hughes teatas, et USA annab Balti riikidele diplomaatilise tunnustuse, mille juures ta märkis, et need iseseisvad valitsused on püsinud hulk aega ja on edukalt säilitanud poliitilise ning majanduslíku stabiilsuse nende riikide piiride.

See oli suure rõõmu päev USA-s ja nendes Balti riikides, kuna lõpuks need maad võisid astuda üksteisega lepinguvahekorda ja töötada koos eesmärkides, mis on olnud alati nende nelja rahva, USA, Eesti, Läti ja Leedu päriimiseks — rahvaste iseseisvus ja kõigi inimeste vabadus.

Kuna USA tunnustus nendele riikidele jatkub ka tänapäeval, meie suhted on nendega esinduste kaudu, sest 18 aastat pärast USA tunnustust Balti riikidele N. Vene murdis lepingud ja tungis Balti riikidesse, alustades terrorirezhiimi, mis kestab tänaseni. Kommunistid on hukanud või Siberisse küüditanud sadu tuhandeid isikuid et murda nende vabadustarmastavate rahvaste vaimu ja rahvusliku meelsust. Hoolimata sellest, et need kuriteod inimsuse vastu on kestnud juba enam kui 30 aastat, et ole Vene diktaatoritel korda läinud nende rahvaste vabadusiha kustutada.

Alles maikuus, näiteks, jõudsid läänemaailma ajakirjandusse teated nõukogudevastastest rahutustest Leedus. Kõigis kolmes Balti vabariigis julged vabadusetaotlejad tegutsevad põranda all, andes välja rahvusliikku nõukogudevastast kirjandust.

Ma peaksin endastmõistetavalt lisama, et paljud, kes põgenesid oma kodumaalt nõukogude tagakiusajate eest, tulid USA-sse ja on andnud tohutult suure panuse meie ühiskonnale kui Ameerika kodanikud. Nad jatkavad seda tegemast ja töötavad ning palvetavad nende päritolumaade lõpliku vabanemise eest.

Sel puhul on sobiv, et kõik ameeriklased ühinevad nendega palves ja pühenduvad selleks, et töötada päeva saabumiseks, kunas Balti riikide tõelised valitsused, keda USA on tunnustanud 50 aastat, saaksid minna tagasi nende maadele, nii et Balti riikide vabadustarmastavad rahvad saaksid jälle ise endid valitseda.

Enesepõletajad

Algus lk. 1

did? kasutades juhtunut, jutustavad omastele osaks saanud tagakiusamisest ja püüavad organiseerida rahutusi, millele teised hoolega järgivad. Kellelgi polevat selleks õigust. Perekonnale olevat suuremaks toeks rahu!

Sama kiri avaldati võimude poolt leedu ja vene keeles Vilniuse lehtedes.

Lisaks võimude aktsioonile ajalehtedes esinenud TV-s Kaunase täitevkomitee esimees, kes läks veel kaugemale, väites, et olevat teostatud juurdlus ja loodud kohtu-meditsiiniline komisjon, kelle otsus olnud, et R. Kalanta endatapmine toimunud seepärast, et noormees olnud haige.

Komisjoni kuulunud üks ülikooli arstiteaduskonna dotsent, vaimuhigla peaarst, okup. Leedu tervishoiuministeeriumi peapsühhiaater j.t. "spetsid".

Komisjon kuulanud üle R. Kalanta vanemad, õpetajad, seltsimehed, uurinud ta kirjavahetust ja otsustanud, et ta olnud "kaige"! Et vastutustundetud isikud, valesti hinnates fakte, organiseerinud rahutusi, korda rikkudes linnas.

Kaunases ilmuv leht "Kauno Tiesa" avaldanud "huligaanitsemist" hukkamõistvaid kirju.

Sama leht kirjutanud, et toimetus teinud järelepärimise prokuratuurilt, kust öeldud, et rahutuste tekitajaks olnud enamikus isikud, kes varemalt "karistatud huligaanitsemise pärast", ja lisatud, et need pikajuuksselised, inetu välimusega isikud, on parandamata huligaanid. Nimetatakse vii arreteeritut, märkides, et keskkooli lõpetaja H. Jotsunase vastu on tõstetud millitsale arreteerimisel vastuhaku pärast kriminaalsüüdistus.

HAMBAARST
L. LIUS
Brommaplani peatuse juures.
Tel. 25 97 52.

LAIAST MAAILMAST

■ KÄEKELLA SUURUSI TV-KAAMERAID on hakanud valmistama RCA ja Bell Telephone kompaniid. Katseliselt valmistatud pisikaamerad kaaluvad vähem kui üks nael ning neid võib kanda taskus.

■ AURUBUSSID tahetakse tulevikus rakendada USA linnades, et vähendada õhurüvetamist bensiinisuitsuga. San Franciscos ja Los Angeleses on kolme tüüpi aurubussid juba katsetamisel. Kui katsed õnnestuvad, võidakse juba mõne kuu pärast käiku lasta esimesed aurubussid.

■ AUTOTEEDE LENDSALGAD on ülikompanii Standard Oil tasknud käiku USA autoteedel. Selleks rakendati tööle 70 autojuhti, peamiselt kolledzhite õpilased, kes sõidavad ringi maanteedel, varustades hädasolijaid bensiini, õli, vee, esmaabivahendite, suruõhutooside ja palju muu vajalikuga. Möödunud aastal sellel meeskonnal tuli abi anda 1756-le sõitjale, kellel oli lõppenud bensiin, 3348-le sõitjale, kellel oli kumm lõhkenud ja puudus tagavarakumm ja 2558-le sõitjale, kelle mootoris oli vesi läinud keema.

■ KOHTUNIKU EES San Joses,Kalifornias seisis keegi John Smith. Kohtuametnik luges vandeteksti: — "Kas vannnute, et kõnelete tõtt, täit tõtt ja ei midagi muud, kui tõtt?" J. Smith vastas rahulikult: "Ei!" Kohtunik jäi ammulisui vahtima, mõistis siis Smithi vanglasse. See ei tähendanud Smithile tegelikult midagi, sest ta istus nagunii juba vanglas röövimise pärast.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings &
Eidbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:
Eestikombelised matusetalitused
Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäev ja laupäeviti

Kohalik elu

NORRKÖPING

Öppering

Rootsi Eestlaste Esinduse korraldusel alustab tegevust öppering aktuaalse ajaloo teemal "Protestiliikumised ja sellelaadiline kirjandus N. Liidus". Öpperingi tegevusest võivad osa võtta kõik huvitatud, kellega koos määratakse ka ringi tegevuse lähem aeg (nädalapäev ja kellaaeg). Ringi esimene kokkutulek toimub esmaspäeval, 9. okt. Osavõttust registreerida öpperingi juhatajale Vaike Jüriadole, Rågatan 6, tel. 16 10 27.

STOCKHOLM

Eesti keele kursus

Rootsi Eestlaste Esinduse õppetegevuse raames korraldatakse tänavu esimene eestikeele kursus neile, kes keelt kas sugugi ei valda või puudulikult seda tunnevad.

Kursusele on registreeritud juba vajalik arv osavõtjaid, kuid vastu võetakse veel soovijaid. Registreerida tel. 67 70 32 pr. M. Mambergile. Kursuse osavõtumaks kr. 40:-

STOCKHOLM

Võiduloosid

Esinduse Naisringi käsitöönäitusel väljaloostidu esemetele langesid võidud piletitele nr. E 02 ja F 32. Võidud saab kätte Esinduse büroost Sandhamnsgatan 1.

Televisioon

TV 1 REEDEL 6/10

16.30 Den förtrollade bollen, 17.25 Tapahtumia, 17.55 Meddelanden, 18.00 TV-nytt och väder ;18.05 Landet runt, 18.3 0I kväll, 19.20 Lola. Fransk-italiensk långfilm från 1960, 21.00 Aktuellt med TV-nytt, 21.30 Väder, 21.25 Fri teater — fri?, 22.05 Svea Kanal. Aktuell underhållning, 22.45 TV-nytt och väder.

TV 2 REEDEL 6/10

17.25 TV-nytt och väder, 17.30 Babar, 17.40 Är du också ensam?, 17.50 En elefant, 18.00 Fredax, 18.30 Alias Smith & Jones, 19.20 Riksblandning. Stort och smått före Rapport, 19.30 Rapport med TV-nytt och väder, 20.00 Kvällsöppet-Fredagsextra på tidningen Dagens Nyheter, 20.30 NP Möller, fastighetsskötare, 21.00 Nordvietnam i augusti 1972, 21.50 TV-nytt, väder och sport, 22.05 Kvällsöppet, 22.45—00.30 Bike Boy, amerikansk långfilm från 1967.

A. Ranniti loengureis M. Underist

Augustikuu lõpupäevil ja septembri algul esines luuletaja ja esseist Aleksis Rannit loengutega Marie Underi loomingu üle Budapestis, Bukarestis ja Istanbulis.

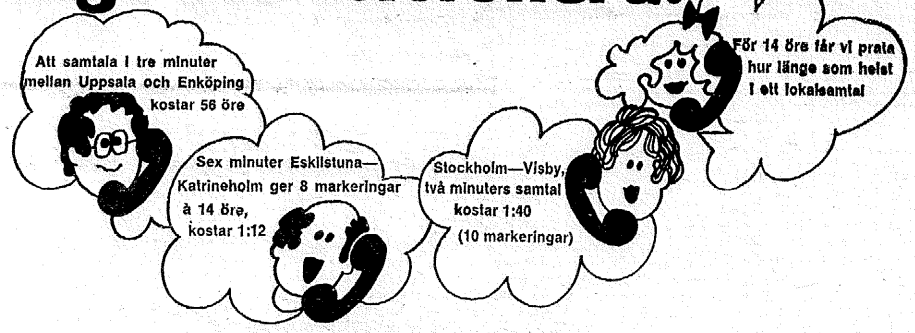
Neist kõige tähtsamaks osutus ettekanne Bukaresti ülikooli filosoofiateaduskonna suures aulas, kusjuures kuulajaskonna hulgas viibis üle kaheksakümne rumeenia ja välimaa ülikoliprofessori. Loeng toimus seitsmenda Rahvusvahelise Esteetikateadlaste Kongressi raames. Istanbulis peetud loengul viibis ka uus türgi haridusminister Ozbok, kellele Aleksis Rannit hiljem ametliku visiidi tegi. Professor A. Rannit viibib Saksamaal ja pöördub pärast peatumist Inglismaalt tagasi USA-sse.

● USA välisministeeriumi konverentside osakonna juhatajat Ilmar Heinarut austati Detroidis koos senaator Robert Griffiniga mälestuskinkide annetamisega rahvusgruppide nõukogu poolt Michigani osariigis. Heinaru oli selle asutajaid.

Markeringsavgiften för telefonsamtal höjdes 1 oktober

men det är fortfarande billigt att telefonera!

Markeringsavgiften ändras från 13 till **14 öre. Lokalsamtalet** kostar alltså ett öre mera.
För **närsamtal och rikssamtal som man själv slår numret för** skall man betala så många ören mera som de kräver markeringar på samtalsmätaren — hur lång tid det är mellan varje markering mellan olika riktnummerområden framgår av tabeller i telefonkatalogen.

Avgiften för **telefonistexpedierade** samtal höjs motsvarande:

Tidigare **periodavgift**	Nya priser per **treminutersperiod**	Aviavgift vid **personligt samtal**
Kr 0:55	Kr 0:55 (oförändrat)	Kr 0:55 (oförändrat)
„ 1:—	„ 1:05	„ 0:95
„ 1:55	„ 1:70	„ 1:50
„ 1:95	„ 2:10	„ 1:85
„ 2:35	„ 2:50	„ 2:20
„ 2:95	„ 3:15	„ 2:55

Minimiavgiften för **blixtsamtal** höjs från 26 till 28 kronor.

För gruppsamtal

ändras samtalsavgiften till kr 3:15 per treminutersperiod och aviavgiften till 2:55. Vill Ni tala samtidigt med två eller flera personer på olika håll och kanske på andra orter inom och utom landet, kan Ni få detta snabbt, enkelt och billigt genom att beställa ett gruppsamtal — **sammanträdet per telefon!**

Mobiltelefonsamtal:

Samtalsavgiften för det manuella; landsomfattande systemet ökar med fem öre till kr 1:05 per minut och aviavgiften blir 2:55.

Telefonsamtal till utlandet har oförändrade priser i stort sett

Utlandssamtalen skall hålla samma pris som förut. Därför införs nya markeringsintervaller vid automatiskt kopplade samtal:

8 sekunder till Norge (utom i gränsområden)
6,2 sek till Finland (utom i gränsområden)
3,68 sek till Österrike
3,38 sek till Nederländerna och Västtyskland
3,1 sek till Tjeckoslovakien
2,84 sek till Belgien, Luxemburg, Polen
2,6 sek till Frankrike, Schweiz, Storbritannien, Österrike
2,18 sek till Italien, Ungern
1,84 sekunder till Spanien
1,69 sek till Grekland

Från 1 oktober går det nu att ringa automatiskt även till UNGERN — från de svenska områden som har automatisk förbindelse med kontinenten. Landsnumret till Ungern är 36.

För samtal till Danmark gäller att Öresundsområdet får oförändrade samtalsavgifter men att från övriga Sverige automatiskt kopplade samtal kommer att kosta 7 öre mera, dvs kr 1:05, per minut (motsvarar avgifter inom Sverige) och telefonistexpedierade samtal skall kosta kr 1:10 per minut.

TELEVERKET